

ΙΣΠΑΝΙΑ 1936 Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ

Το ξέσπασμα της ισπανικής επανάστασης τον Ιούλη του 1936, φούντωσε τις ελπίδες μια ολόκληρης γενιάς σοσιαλιστών. Μετά την επιβολή των φασιστικών καθεστώτων στην Ιταλία, τη Γερμανία, την Αυστρία και την Πορτογαλία, η αντίσταση των εργατών της Ισπανίας ήταν η ζωντανή απόδειξη ότι ο φασισμός μπορεί να τσακιστεί.

Ομως, δεν ήταν μόνο αυτό. Η δεκαετία του '30 ήταν η δεκαετία της κρίσης, της ανεργίας και της φτώχειας. Στην Ισπανία για πρώτη φορά μετά από χρόνια φαινόταν μια εναλλακτική διέξοδος. Η σοσιαλιστική επανάσταση. Οι εργάτες πήραν στα χέρια τους συλλογικά τον έλεγχο της παραγωγής. Στις γειτονιές οι εργατικές επιτροπές είχαν τον έλεγχο της διανομής των αγαθών. Στα χωριά οι αγρότες καταλάμβαναν τ'αγροκτήματα και τα καλλιεργούσαν συλλογικά.

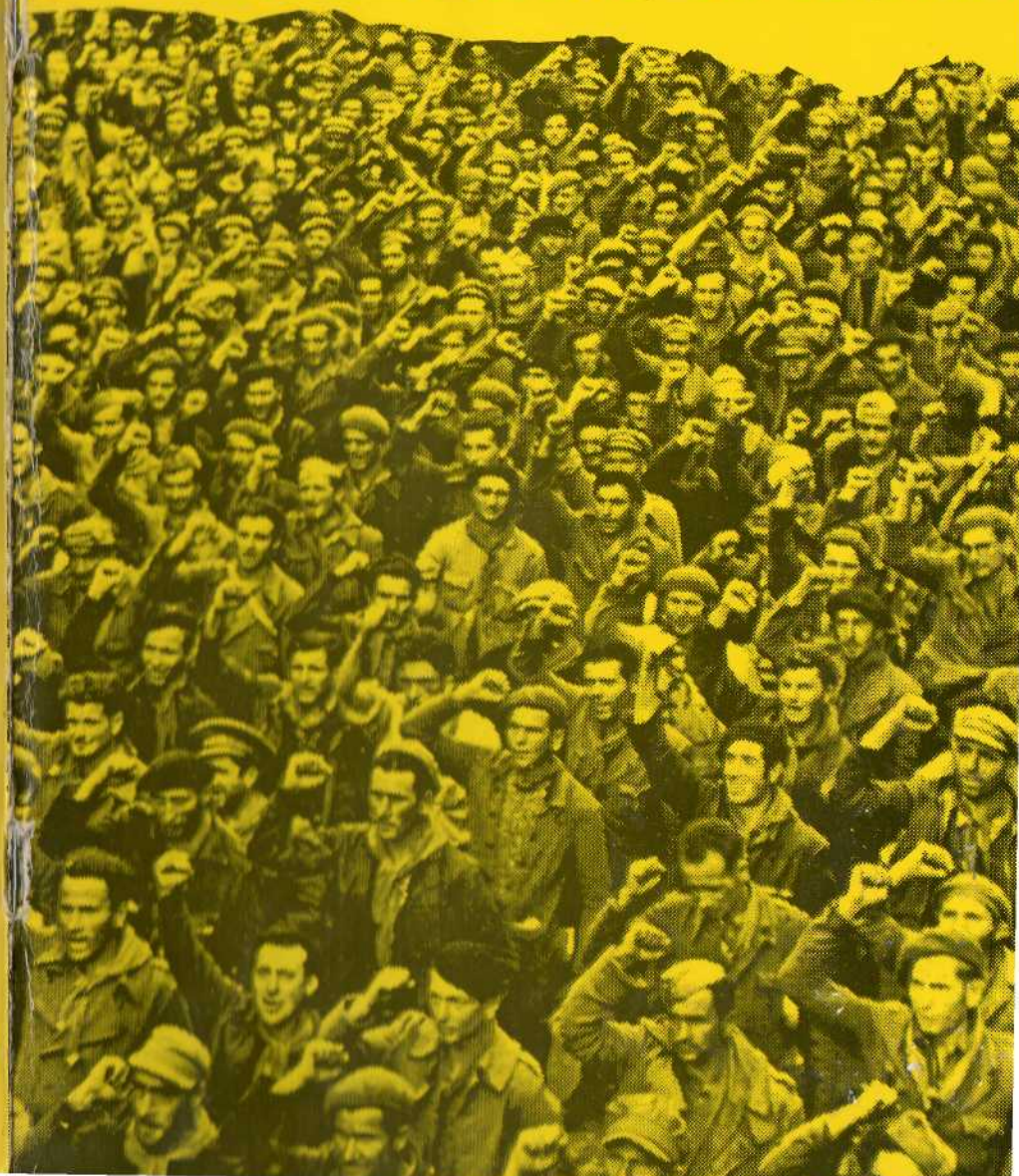
Ποια ήταν η δύναμη που θα σταματούσε τον Φράνκο; Η επίσημη κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου στην οποία συμμετείχαν τ'αριστερά κόμματα, ή η εξουσία των ίδιων των εργατών; Από την απάντηση σε αυτό το ερώτημα κρινόταν η νίκη ή η ήττα απέναντι στον φασισμό...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΣΠΑΝΙΑ 1936

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ

ΙΣΠΑΝΙΑ 1936

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ

Αυτό το βιβλίο στηρίχθηκε στο κεφάλαιο για τον Ισπανικό
Εμφύλιο, που βρίσκεται στον τέταρτο τόμο
της βιογραφίας του Τρότσκι από τον Τόνι Κλιφ
(Tony Cliff, Trotsky 1927-1940, Bookmarks 1993).
Ο Τόνι Κλιφ είναι ηγετικό μέλος του Σοσιαλιστικού Εργατικού
Κόμματος (SWP) στη Βρετανία.

Επιμέλεια: Κώστας Πίπτας

Καλλιτεχνική Επιμέλεια: Τασία Κύρκου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΑΘΗΝΑ, ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1995

Αυτό το βιβλίο στηρίχθηκε στο κεφάλαιο για την Ισπανική Επανάσταση του τέταρτου τόμου της πολιτικής βιογραφίας του Τρότσκι από τον Τόνι Κλιφ (Tony Cliff, *"The darker the night, the brighter the star, Trotsky 1927-1940"*). Ο Τόνι Κλιφ είναι ηγετικό μέλος του Socialist Workers Party στην Βρετανία και συγγραφέας πολλών βιβλίων: ανάμεσά τους είναι οι πολιτικές βιογραφίες του Λένιν και του Τρότσκι καθώς και η μαρξιστική ανάλυση του σταλινισμού με τίτλο *"Κρατικός Καπιταλισμός στη Ρωσία"*

Ισπανία '36

ISBN 960-7967-02-X

1η έκδοση Οκτώβρης 1995

2η έκδοση Γενάρης 1999

Μετάφραση - επιμέλεια: Κώστας Πίπτας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΘΗΝΑ: Τ.Θ. 8161, 10010 Αθήνα

ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Τ.Κ. 7280 Λευκωσία

Εκτύπωση: Γκαντήραγας Δημήτρης,
Γερανίου 7, τηλ. 52.44.309

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: "ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ"

Αναξαγόρα 14Α, Ομόνοια,
105 52 ΑΘΗΝΑ τηλ. 52.47.584

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Πρόλογος	5
2. Η πορεία προς την επανάσταση	7
3. Από τη νίκη του Λαϊκού Μετώπου στη φασιστική ανταρσία	13
4. Η φασιστική ανταρσία του Φράνκο	17
5. Η γέννηση της δυαδικής εξουσίας	20
6. Τα κόμματα και οι οργανώσεις της εργατικής τάξης	25
7. Ο μοιραίος ρόλος του Λαϊκού Μετώπου	30
8. Η άμυνα της Μαδρίτης	39
9. Η διάλυση της εργατικής εξουσίας	42
10. Τα γεγονότα του Μάη 1937	44
11. Το ξέσπασμα της αντεπανάστασης	52
12. Επίλογος	57
13. Σημειώσεις	61

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

1931	Απρίλης	Εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας
1934	Οκτώβρης	Εξέγερση των ανθρακωρύκων της Αστούριας ενάντια στην απειλή δεξιού πραξικοπήματος.
1936	Φλεβάρης	Το Λαϊκό Μέτωπο κερδίζει τις εκλογές
	Απρίλης	Χιλιάδες αγρότες καταλαμβάνουν τα αγροκτήματα στην Εστρεμαδούρα
	Ιούνιος	Ενα εκατομμύριο εργάτες απεργούν με οικονομικά και πολιτικά αιτήματα
	Ιούλιος	Ανταρσία του Φράνκο. Οι εργάτες οπλίζονται και αποκρούουν τους φασίστες, ενώ η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου παραμένει αδρανής. Καταλήψεις εργοστασίων, καταστημάτων, τραπεζών από τις εργατικές επιτροπές.
	Σεπτέμβρης	Η CNT και το POUM μπαίνουν στην κυβέρνηση της Καταλονίας
	Δεκέμβρης	Η άμυνα της Μαδρίτης
1937	Φλεβάρης	Το Λαϊκό Μέτωπο με πρόταση του Κομμουνιστικού Κόμματος αφοπλίζει τις εργατικές πολιτοφυλακές. Αρχίζει η σταλινική καταστολή ενάντια στο POUM και στη CNT
	Μάρτης	Συγκρούσεις ανάμεσα στην αστυνομία και τις εργατικές πολιτοφυλακές στη Βαρκελώνη
	Μάιος	Ανοιχτή επίθεση της κυβέρνησης ενάντια στους εργάτες της Καταλονίας. Μετά από πέντε μέρες συγκρούσεων, η επανάσταση συντρίβεται. Δολοφονίες μελών του POUM και της CNT
1939	Απρίλης	Νίκη του στρατού του Φράνκο. Ο φασισμός εγκαθίσταται στην Ισπανία για τα επόμενα τριάντα επτά χρόνια.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Καθώς ο 20ος αιώνας φτάνει στη δύση του, το σύστημα βρίσκεται βυθισμένο σε μια βαθιά οικονομική κρίση. Ο πανικός που συγκλονίζει κάθε τόσο τα χρηματιστήρια, έχει φέρει στην επικαιρότητα την συζήτηση για τη δεκαετία του '30, την προηγούμενη μεγάλη κρίση του καπιταλισμού. Από τα άρθρα στις εφημερίδες μέχρι τους τραπεζίτες, όλοι θυμούνται το Κραχ του 1929 και με αγωνία αναρωτιούνται αν η ιστορία θα επαναληφθεί.

Η κρίση που ξεκίνησε το 1929 δεν έμεινε μόνο στην οικονομία. Μέσα σε λίγα χρόνια μετατράπηκε σε πολιτική κρίση. Από τη μια πλευρά, οδήγησε σε συγχυσση και σε διασπάσεις τις ίδιες τις άρχουσες τάξεις. Από την άλλη, έφερε εργατική αντίσταση, εξεγέρσεις, επαναστάσεις.

Στις αρχές της δεκαετίας του '30 ο καπιταλισμός είχε ρίξει εκατομμύρια εργάτες στην ανεργία και τη φτώχεια. Στην Γερμανία, την Ιταλία, στην Αυστρία και την Πορτογαλία είχαν εγκαθιδρυθεί φασιστικά καθεστώτα τσακίζοντας με βαρβαρότητα κάθε αντίσταση. Στην Ρωσία, το εργατικό κράτος του 1917 είχε συντρίβει από την σταλινική αντεπανάσταση και η εξουσία βρισκόταν στα χέρια μιας νέας γραφειοκρατικής άρχουσας τάξης.

Το ξέσπασμα της Ισπανικής Επανάστασης τον Ιούλη του 1936 φούντωσε τις ελπίδες των σοσιαλιστών σε όλο τον κόσμο. Ήταν η ζωντανή απόδειξη ότι η φτώχεια δεν ήταν μονόδρομος, ότι η άνοδος του φασισμού και ο πόλεμος δεν ήταν αναπόφευκτα πράγματα, ότι υπήρχε μια εναλλακτική διέξοδος από την κρίση.

Στην Ισπανία, την εκλογική νίκη του Λαϊκού Μετώπου των κομμάτων της αριστεράς τον Φλεβάρη του 1936, την ακολούθησαν μαζικές απεργίες στις πόλεις και καταλήψεις μεγάλων αγροκτημάτων στην ύπαιθρο. Φοβισμένοι από αυτή την έκρηξη, οι βιομήχανοι, οι τραπεζίτες και οι γαιοκτήμονες στράφηκαν για προστασία στον στρατό και στους φασίστες του στρατηγού Φράνκο.

Όταν στις 17 Ιούλη ο Φράνκο ξεκίνησε το φασιστικό πραξικόπημα, η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου ζήτησε από τους εργάτες να καθήσουν ήσυχοι στα σπίτια τους. Όμως, η εργατική τάξη δεν υπάκουσε. Αρχισε να οργανώνει μόνη της την αντίσταση και περνώντας μέσα από το καμίνι της αντιφασιστικής πάλης έβαλε σε αμφισβήτηση ολόκληρο το σύστημα της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης και έχτισε τα θεμέλια της δικής της εξουσίας.

Σε κάθε χώρο δουλειάς οι εργατικές επιτροπές πήραν στα χέρια τους τον έλεγχο της παραγωγής. Στις γειτονίες της Βαρκελώνης, οι εργατικές πολιτοφυλακές κατόνιζαν την διανομή των τροφίμων, την ιατρική περίθαλψη, την κοινωνική πρόνοια.

Στα χωριά, οι αγρότες κατέλαβαν τα χωράφια και άρχισαν να καλλιεργούν συλλογικά τη γη. Η πολεμική προσπάθεια για την απόκρουση των φασιστών στηρίχθηκε στα ένοπλα σώματα που οργανώθηκαν στη βάση των συνδικάτων, στις "μιλίθιες".

Οι εργάτες και οι αγρότες της Ισπανίας δεν ήταν μόνοι τους. Από την γειτονική Γαλλία μέχρι τις ΗΠΑ, φούντωνε το κίνημα των απεργιών και των καταλήψεων στα εργοστάσια. Δεκάδες χιλιάδες αγωνιστές από όλο τον κόσμο πήγαιναν στην Ισπανία για να πολεμήσουν τον φασισμό.

Όμως, αυτή η επανάσταση δεν νίκησε. Αν από τη μια πλευρά υπήρχαν οι εργατικές επιτροπές και οι επαναστάτες, από την άλλη βρίσκονταν το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα που ήταν ενάντια στην επανάσταση και επεδίωκαν τον συμβιβασμό. Το Κομμουνιστικό Κόμμα επιχείρησε από την αρχή να βάλει φραγμό στις πρωτοβουλίες των εργατών για να μην μπει σε κίνδυνο η συνεργασία του με τους λιγοστούς αστούς πολιτικούς που δεν είχαν περάσει ανοιχτά με τη μεριά του Φράνκο. Δεν ήθελε να καλάρουν οι συμμαχίες του Στάλιν με τις δυτικές κυβερνήσεις.

Ο Λέον Τρότσκι, αν και κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες, ήταν ο μόνος που από την πρώτη στιγμή συνέδεσε με ξεκάθαρο τρόπο την πάλη ενάντια στον φασισμό με την σοσιαλιστική επανάσταση και την εργατική εξουσία. Δυστυχώς η επιρροή του μεγάλου επαναστάτη ήταν πολύ μικρή για να αλλάξει την πορεία του Εμφύλιου Πολέμου. Η διάλυση των εργατικών επιτροπών και της πολιτοφυλακής και το χτύπημα των επαναστατικών οργανώσεων από την κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου άνοιξε το δρόμο για τη νίκη του Φράνκο.

Στην Ελλάδα, τα ζητήματα που αντιμετώπιζε το εργατικό κίνημα ήταν παρόμοια με την Ισπανία. Τον Μάη του 1936 οι απεργοί εργάτες της Θεσσαλονίκης εξεγέρθηκαν και για τρεις μέρες πήραν στα χέρια τους τον έλεγχο όλης της πόλης. Όμως, η ηγεσία του ΚΚΕ φρέναρε αυτούς τους αγώνες για να μη διαλύσει τη συμμαχία της με το Βενιζελικό κόμμα. Η εξέγερση πνιγήθηκε και λίγους μήνες αργότερα ο Μεταξάς επέβαλε τη δικτατορία του.

Στην Ισπανία δόθηκε η μεγαλύτερη μάχη της εργατικής τάξης με στόχο την δική της επαναστατική διέξοδο από την προηγούμενη μεγάλη κρίση του συστήματος. Σκοπός αυτού του βιβλίου - που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά τον Οκτώβρη του 1995 και γρήγορα εξαντλήθηκε - είναι να μεταφέρει την εμπειρία της Ισπανικής Επανάστασης και να βγάλει τα απαραίτητα συμπεράσματα για τις σημερινές μάχες των εργατών και της νεολαίας.

Κώστας Πίπτας
Γενάρης 1999

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Στις αρχές της δεκαετίας του '30, η Ισπανία ήταν μια χώρα με έντονες ταξικές αντιθέσεις. Η κατάρρευση της στρατιωτικής δικτατορίας του Πρίμο ντε Ριβέρα το Γενάρη του 1930 και η ανατροπή του βασιλιά Αλφόνσου τον Απρίλη του 1931 σημάδεψαν το ξεκίνημα μιας περιόδου όξυνσης της ταξικής πάλης που κατέληξε στον εμφύλιο πόλεμο το 1936.

Ποια ήταν η κατάσταση στην Ισπανία στις αρχές της δεκαετίας του '30;

Η προέλαση του βιομηχανικού καπιταλισμού στην Ευρώπη είχε αφήσει πολύ πίσω την ισπανική οικονομία, μια οικονομία που στη διάρκεια του 16ου και 17ου αιώνα ήταν από τις πιο αναπτυγμένες σ'ολόκληρο τον κόσμο. Στις αρχές του αιώνα μας η Ισπανία συνδύαζε τα χαρακτηριστικά των μεγάλων καπιταλιστικών χωρών της Δυτικής Ευρώπης ταυτόχρονα με την αγροτική υπανάπτυξη: η βιομηχανία ήταν συγκεντρωμένη σε λίγα κέντρα, περικυκλωμένη από μια θάλασσα αγροτιάς σε μισο-φεουδαρχικές συνθήκες. Οι αγρότες αποτελούσαν τα τρία τέταρτα του συνολικού πληθυσμού. Η ενοποίηση σε ένα εθνικό κράτος δεν είχε ολοκληρωθεί και στην πραγματικότητα η χώρα παρέμενε μια χαλαρή ομοσπονδία με έντονες εθνικές αποσχιστικές τάσεις. Η κρατική γραφειοκρατία με κέντρο της την επαρχία της Καστίλης είχε σύμμαχο την παντοδύναμη εκκλησία. Στην ιεραρχία του στρατού κυριαρχούσαν οι αξιωματικοί από οικογένειες γαιοκτημόνων, που είχαν διαπλεκόμενα συμφέροντα με την κρατική γραφειοκρατία και την εκκλησία. Τέλος, η αστική τάξη ήταν τόσο στενά δεμένη με το μοναρχικό καθεστώς και τους γαιοκτήμονες, ώστε να μην τολμά να αμφισβητήσει τις μισοφεουδαρχικές αγροτικές δομές, ώστε να λύσει το εθνικό ζήτημα ή να συγκρουστεί με την εξουσία του κλήρου.

Στη απέναντι όχθη βρισκόταν η ισπανική εργατική τάξη που αναπτυσσόταν

με ραγδαίους ρυθμούς: είχε διπλασιαστεί ανάμεσα στο 1910 και στο 1930. Η βιομηχανία ήταν συγκεντρωμένη σε τέσσερις περιοχές. Στη Χώρα των Βάσκων με τις μεγάλες χαλυβουργίες και τα ναυπηγεία, στα ανθρακωρυχεία της Αστουρίας, στην πρωτεύουσα Μαδρίτη και στην Καταλωνία όπου ζούσαν πάνω από τους μισούς ισπανούς εργάτες. Τέλος, στην Ανδαλουσία υπήρχαν περίπου 800.000 αγρεργάτες που δούλευαν στα τεράστια κτήματα των γαιοκτημόνων, τα λατιφούντια.

Το 1931 μετά από μια γενική απεργία και εκλογές η μοναρχία ανατράπηκε. Η νέα Δημοκρατική (Republicana) κυβέρνηση, που στην ηγεσία της κυριαρχούσαν φιλελεύθεροι αστοί έβαλε σαν στόχο να κάνει την Ισπανία μια σύγχρονη καπιταλιστική κοινοβουλευτική δημοκρατία. Όμως, από το ξεκίνημά της βυθίστηκε σε μια βαθιά κρίση και στάθηκε ανίκανη να δώσει λύσεις στα βασικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η ισπανική κοινωνία - την αγροτική μεταρρύθμιση, τον κυρίαρχο ρόλο του στρατού και την εξουσία της Εκκλησίας.

Το Δημοκρατικό καθεστώς αποδείχθηκε ανίκανο να προχωρήσει σε μια αγροτική μεταρρύθμιση, επειδή οι καπιταλιστές γαιοκτήμονες κατείχαν τα εννέα δέκατα της γης, έχοντας αντικαταστήσει την μισο-φεουδαρχική αριστοκρατία. "Αν και σε πρωτόγονη κατάσταση, ο καπιταλισμός ήταν ο κυρίαρχος τρόπος παραγωγής στα λατιφούντια ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα"(1). Οι βιομήχανοι μοιράζονταν τα ίδια συμφέροντα με την αστική τάξη της υπαίθρου, τους καπιταλιστές γαιοκτήμονες. Ετσι η μεταρρύθμιση εξελίχθηκε κυριολεκτικά σε απάτη. "Μετά από δυόμιση χρόνια μόνο 45.000 εκτάρια άλλαξαν χέρια προς όφελος μόνο 6.000 - 7.000 αγροτών"(2). Εκατομμύρια αγρότες εξακολούθησαν να μένουν χωρίς γη. Αλλά ακόμα και οι ελάχιστοι αγρότες που "επωφελήθηκαν" αναγκάστηκαν να πληρώσουν μεγάλες αποζημιώσεις στους γαιοκτήμονες. Το 1934 οι περιορισμένες αυτές μεταρρυθμίσεις καταργήθηκαν και τυπικά.

Τα μεγάλα συμφέροντα της αστικής τάξης στην αγροτική οικονομία σήμαιναν ότι στο μπλοκ της εξουσίας των γαιοκτημόνων, των βιομήχανων και των μεγαλέμπορων, κυρίαρχη ήταν η ολιγαρχία της υπαίθρου. Αυτή η τελευταία είχε μεγάλες διασυνδέσεις με τους στρατιωτικούς. Οι περισσότεροι αξιωματικοί προερχόντουσαν από τα μεσαία στρώματα των γαιοκτημόνων. Και ο ισπανικός στρατός χαρακτηριζόταν από υπεραφθονία αξιωματικών:

Τα τελευταία χρόνια της μοναρχίας, υπήρχαν 17.000 αξιωματικοί (συμπεριλαμβανομένων και 195 στρατηγών) για 150.000 φαντάρους - μια αναλογία ενός αξιωματικού για κάθε εννιά άνδρες και ενός στρατηγού για κάθε 773 στρατιώτες! Ήταν κοινό μυστικό ότι η διατήρηση αυτού του τεράστιου μηχανισμού είχε σαν στόχο όχι την αντιμετώπιση των εχθρών της Ισπανίας, αλλά την επιβολή της τάξης στο εσωτερικό(3).

Η Δημοκρατική μεταρρύθμιση στο στρατό δεν προχώρησε περισσότερο από την αγροτική. Το μόνο που νομοθέτησε ήταν να δώσει κίνητρα για πρόωγη συνταξιοδότηση πολλούς αξιωματικούς. Όμως, αυτό ενίσχυσε τη θέση των Μοναρχικών μέσα στο στρατό, αφού οι Δημοκρατικοί αξιωματικοί ήταν οι πρώτοι που έτρεξαν να επωφεληθούν και να εγκαταλείψουν τη δύσκολη στρατιωτική ζωή.

Συσπειρωμένη γύρω από τον στρατό ήταν φυσικά η άλλη αντιδραστική δύναμη της χώρας, η Εκκλησία. "Η Εκκλησία στην Ισπανία τη δεκαετία του '30 περιελάμβανε στις τάξεις της 80.000 καλόγερους και καλόγριες και 35.000 παπάδες"(4). Ο ιδεολογικός της ρόλος ήταν κρίσιμος.

Η ιδεολογική κυριαρχία της εκκλησίας - στη δεκαετία του '30, αλλά και στον προηγούμενο αιώνα - ήταν αποτέλεσμα της ανικανότητας της αστικής τάξης να φέρει σε πέρας τη δική της ιδεολογική επανάσταση. Από την περίοδο της απολυταρχίας, η εκκλησία ήταν η πηγή όλων των ιδεολογημάτων που δικαιολογούσαν την καταπίεση και την ανοχή και χρειάζονταν για τη διατήρηση του συστήματος(5).

Όμως και οι θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις της Δημοκρατίας απέτυχαν.

Αρχικά επιχειρήθηκε ο διαχωρισμός κράτους και εκκλησίας, ο περιορισμός της θρησκευτικής εκπαίδευσης, η εισαγωγή του διαζυγίου και του πολιτικού γάμου. Η αντίδραση του κλήρου ήταν τεράστια. Η κρίση εξελίχθηκε ραγδαία και τελικά η κυβέρνηση διασπάστηκε. Η νέα κυβέρνηση άρχισε άμεσα τις παραχωρήσεις στην Εκκλησία. Και αυτή η μεταρρύθμιση έμεινε στα χαρτιά.

Τα χρόνια της Δημοκρατίας ήταν χρόνια γενικευμένης κοινωνικής αναταραχής. Ανάμεσα 1929 - 1933 η παγκόσμια καπιταλιστική κρίση σάρωνε όλες τις οικονομίες. Η βιομηχανική παραγωγή έπεσε δραματικά. Σε όλη τη διάρκεια του 1931 η πεσέτα ήταν κάτω από συνεχείς πιέσεις υποτίμησης, ενώ οι κερδοσκόποι έπαιρναν τα κεφάλαιά τους στο εξωτερικό(6). Η ύφεση ανέβα-

σε την ανεργία στα ύψη. Οι υπουργοί της κυβέρνησης που ανήκαν στο Σοσιαλιστικό Κόμμα (PSOE) - ο υπουργός Οικονομικών, Πριέτο και ο υπουργός Εργασίας, Λάργκο Καμπαγιέρο, έμοιαζαν ανίκανοι να εμποδίσουν αυτή την κατάσταση. Όμως οι εργάτες δεν δέχτηκαν το μοίρα τους παθητικά. Το καλοκαίρι του 1931 "ξέσπασαν αλληπάλληλες απεργίες, σαμποτάζ, βίαιες συγκρούσεις με την αστυνομία"(7).

Τις πρώτες μέρες του 1932 οι Αναρχικοί οργάνωσαν μια εξέγερση στην Καταλωνία. Η κυβέρνηση κατέστειλε γρήγορα την εξέγερση, συνέλαβε πολλά από τα ηγετικά στελέχη της C.N.T. και της F.A.I.* και τους εξόρισε στην ισπανική Γουινέα.

Ένα χρόνο μετά, το 1933, ακολούθησε μια δεύτερη ένοπλη εξέγερση στην Βαρκελώνη, την Λέριδα και την Βαλένθια.

Η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα κλείσει τα γραφεία της C.N.T. αλλά αποδείχθηκε ανίσχυρη να επιβάλλει την απόφασή της. Αντίθετα, τρεις μήνες αργότερα η C.N.T. ξεκίνησε μια απεργία των οικοδόμων στη Βαρκελώνη που κράτησε δεκαοκτώ βδομάδες. Γενικές απεργίες συμπαράστασης στους οικοδόμους έγιναν και στη Σαραγόσα, την Κορούνια, το Οβιέδο και τη Σεβίλη(8).

Ο Λάργκο Καμπαγιέρο, ο ηγέτης του Σοσιαλιστικού Κόμματος και της U.G.T.**, σαν υπουργός Εργασίας επέβαλε μια σειρά από νόμους που περιόριζαν το δικαίωμα στην απεργία. Για παράδειγμα, οι εργάτες έπρεπε ν'ανακοινώσουν την απεργία οκτώ μέρες πριν από το ξεκίνημά της.

Παρόλα αυτά, "οι απεργίες, τα μπούκοτάζ και οι ένοπλες εξεγέρσεις συνεχίστηκαν σε όλη την Ισπανία χωρίς διακοπή"(9). Τον Σεπτέμβριο του 1933, όταν παραιτήθηκε η πρώτη Δημοκρατική κυβέρνηση του Αθάνια, στις φυλακές βρίσκονταν περίπου 9.000 πολιτικοί κρατούμενοι, οι περισσότεροι αναρ-

* Η C.N.T., Confederacion Nacional del Trabajo (Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας) ήταν η συνδικαλιστική οργάνωση των αναρχοσυνδικαλιστών. Τα ηγετικά στελέχη της C.N.T. ήταν ταυτόχρονα και μέλη της F.A.I., Federacion Anarquista Iberica (Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία), που αποτελούσε την πολιτική οργάνωση των αναρχικών

** Η UGT, Union General de Trabajadores (Γενική Εργατική Ένωση), ήταν η Συνομοσπονδία που συνδεόταν με τον Σοσιαλιστικό Κόμμα. Στην ίδια Συνομοσπονδία ανήκαν και τα μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος.

χικοί, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία(10).

Οι σμυθήκες ζωής για τους εργάτες και τους αγρότες, αλλά και το επίπεδο των αγώνων, είχαν μια καθοδική πορεία μετά την αντικατάσταση της κεντροαριστερής κυβέρνησης από μια κεντροδεξιά τον Σεπτέμβριο του 1933.

Στα δυο χρόνια ανάμεσα στα τέλη του 1933 και τις αρχές του 1936, στο *bienio negro* (μαύρη διετία), οι εργοδότες πέρασαν στην αντεπίθεση με την υποστήριξη της κυβέρνησης και του στρατού. Οι μισθοί έπεσαν, ενώ οι τιμές ανέβηκαν κι άλλο.

Οι προθέσεις της νέας κυβέρνησης φάνηκαν γρήγορα. Μέσα σε λίγες βδομάδες όλα τα αρχικά νομοθετήματα της Συντακτικής Συνέλευσης για τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας ανακλήθηκαν ή υποβαθμίστηκαν. Η προστασία των ενοικιαστών αγροτών από τις αυθαίρετες εξώσεις καταργήθηκε. Πάνω από 9.000 αγρότες που είχαν εγκατασταθεί στα μεγάλα αγροκτήματα της Εστρεμαδούρα πετάχτηκαν έξω. Οι μισθοί έπεσαν κατά 40 ή και 50%(11).

Οι εργάτες, με την ηγεσία κύρια της C.N.T., δεν κάθησαν με σταυρωμένα τα χέρια. Στις 8 Δεκέμβριο του 1933, ξέσπασε μια εξέγερση σε πολλά χωριά της Αραγκόν. Σε άλλες περιοχές - στην Ανδαλουσία, στη Βαλένθια και στη Κορούνια - οργανώθηκαν απεργίες και ο κόσμος εξαγριωμένος για τον βρόμικο ρόλο του κλήρου έκαψε πολλές εκκλησίες. Μόνο οι εργάτες της Καταλωνίας, εξουθενωμένοι από τους αγώνες της προηγούμενης χρονιάς, παρέμειναν ήρεμοι. Όμως, η εξέγερση δεν άντεξε. Η κυβέρνηση έστειλε καινούργια στρατεύματα και μετά από τέσσερις μέρες κατόρθωσε να καταστείλει τους εξεγερμένους(12).

Το Μάρτη του 1934 - μόνο τρεις βδομάδες μετά την καταστολή της εξέγερσης - μια νέα γενική απεργία ξέσπασε στη Σαραγόσα. Κράτησε ένα μήνα και στη διάρκειά της η πόλη νέκρωσε.

Η κατάσταση άλλαξε στις 4 Οκτώβριο του 1934 με την είσοδο της CEDA στην κυβέρνηση. Η CEDA ήταν ένα μέτωπο όλων των δεξιών κομμάτων με την ηγεσία του Γκιλ Ρόμπλες. Στην πραγματικότητα έμοιαζε πολύ με το αντιδραστικό κόμμα του Ντόλφους στην Αυστρία, μια μισοφασιστική οργάνωση με στενούς δεσμούς με την εκκλησία.

Η ανάμνηση της ένοπλης αντίστασης των εργατών της Αυστρίας ενάντια στους ναζί το Φλεβάρη του '34 ήταν πολύ νωπή. Το σύνθημα "Καλύτερα Βιέννη, παρά Βερολίνο" άρχισε ν'ακούγεται από τα στόματα όλο και περισσό-

τερων εργατών. Έτσι, όταν η CEDA μπήκε στην κυβέρνηση, η ηγεσία του Σοσιαλιστικού Κόμματος κάλεσε σε γενική απεργία και ένοπλη εξέγερση στις 5 Οκτώβρη.

Το επαναστατικό κύμα που ακολούθησε ξέσπασε ταυτόχρονα σε τρεις διαφορετικές περιοχές - στην Βαρκελώνη, στη Μαδρίτη και στα ανθρακωρυχεία της Αστούριας. Στις άλλες επαρχίες της Ισπανίας, όπου η UGT ήταν δυνατή, οργανώθηκαν γενικές απεργίες στις πόλεις, αλλά δεν υπήρξαν βίαιες συγκρούσεις. Στην ύπαιθρο επικράτησε ηρεμία, επειδή η απεργία του προηγούμενου Ιούνη είχε εξουθενώσει τους καμπεσίνος (τους εργάτες της γης)(13).

Η CNT, ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα μόνο στην περιοχή της Αστούριας. Το ξύπνημα "των 20.000 ανθρακωρύχων της Αστούριας... τρόμαξε την αστική τάξη και πυροδότησε την αγανάκτηση όλης της εργατικής τάξης της Ισπανίας"(14). Για δυο βδομάδες οι ανθρακωρύχοι είχαν στον έλεγχο τους τις κοιλάδες των ορυχείων και αντιστάθηκαν σθεναρά στις επιθέσεις του στρατού του Στρατηγού Φράνκο που τον έστειλε η κυβέρνηση για να καταστείλει την εξέγερση.

Η εκδίκηση της αστικής τάξης ήταν αιματηρή. 3.000 ανθρακωρύχοι δολοφονήθηκαν και 7.000 τραυματίστηκαν σοβαρά.

Εγιναν χιλιάδες συλλήψεις και οι αιχμάλωτοι (εκτός από εκείνους που δολοφονήθηκαν επί τόπου) μεταφέρθηκαν στις αστυνομικές φυλακές του Οβιέδο. Εκεί εκτελέστηκαν μαζικά χωρίς να προηγηθεί καμιά έστω και τυπική δίκη. Οι φυλακισμένοι που επέζησαν έφτασαν τους 40.000(15).

Ο ιστορικός Τζέραλντ Μπρέναν γράφει:

Η ηλιθιότητα και η σύγχυση της Δεξιάς μετέτρεψε την εξέγερση της Αστούριας, που από στρατιωτική άποψη ήταν ένα φιάσκο, σε μια τεράστια ηθική και πολιτική επιτυχία. Όλο το προλεταριάτο και η αγροτιά της Ισπανίας συγκλονίστηκε από τον ηρωισμό των ανθρακωρύχων και ξεσηκώθηκε από αγανάκτηση για την χωρίς έλεος καταστολή της εξέγερσης. Αυτό είχε συνέπειες, ιδιαίτερα στην αύξηση της επιροής των Αναρχικών(16).

Οι μαζικές καμπάνιες για την απελευθέρωση των πολιτικών κρατούμενων πολλαπλασιάστηκαν και η δύναμη της εργατικής τάξης φάνηκε στην Πρωτομαγιά του 1935, όταν η κυβέρνηση στάθηκε ανίκανη να εμποδίσει τη γενική

απεργία στον ιδιωτικό τομέα.

Ο ξεσηκωμός στην Αστούριας ήταν ο πρόλογος της αριστερόστροφης πορείας που κατέληξε στην ήττα της Δεξιάς και τη νίκη του Λαϊκού Μετώπου στις γενικές εκλογές της 16 Φλεβάρη του 1936. Αυτή η εκλογική ήττα έδωσε νέα ώθηση στην ισπανική επανάσταση.

ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΗ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΑΡΣΙΑ

Το Λαϊκό Μέτωπο δημιουργήθηκε σαν μια εκλογική συμμαχία των Δημοκρατικών φιλελεύθερων αστών με τα κόμματα και τις οργανώσεις της εργατικής τάξης. Το στρατόπεδο των Δημοκρατικών περιελάμβανε την Δημοκρατική Αριστερά του Μανουέλ Αθάνια, την Δημοκρατική Ενωση του Μπάριο, τα δυο εθνικιστικά κόμματα της Καταλωνίας και την επίσης εθνικιστική Βασκική Εθνική Δράση.

Από την πλευρά των εργατικών κομμάτων και οργανώσεων συμμετείχαν το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PSOE), η εργατική Συνομοσπονδία του, η UGT, το Κομμουνιστικό Κόμμα Ισπανίας και το Ενιαίο Σοσιαλιστικό Κόμμα Καταλωνίας (PSUC - το καταλωνικό ΚΚ). Το κοινό πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου υπέγραψαν ακόμα το Εργατικό Κόμμα Μαρξιστικής Ενότητας (POUM) και μια πτέρυγα της αναρχικής εργατικής Συνομοσπονδίας CNT (οι "Τρεϊντίστας"), αν και οι δυο τελευταίοι εκφράζοντας τις επιφυλάξεις τους.

Η κοινοβουλευτική ηττοποίηση του Λαϊκού Μετώπου ήταν πολύ μικρή και οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στο ότι η CNT δεν ακολούθησε την παραδοσιακή στάση της αποχής που κρατούσε στις εκλογές. Η κυβέρνηση που σχηματίστηκε, αν και στηριζόταν στα κόμματα της αριστεράς, αποτελιόταν αποκλειστικά από μέλη των Δημοκρατικών, με πρωθυπουργό τον Μανουέλ Αθάνια. Το πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου χαρακτηριζόταν από ακραία μετριοπάθεια.

Εκτός από ορισμένα παλιά Δημοκρατικά αιτήματα για την αγροτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, το Πρόγραμμα περιείχε: μεταρρυθμίσεις για μεγαλύτερο κοινοβουλευτικό έλεγχο, για την τοπική αυτοδιοίκηση, την ίδρυση οργανι-

Μαδρίτη. Πρωτομαγιά 1936

σμών οικονομικής ανασυγκρότησης για την προστασία της ελαφριάς βιομηχανίας και την ανάπτυξη των δημοσίων έργων. Ήταν ένα φιλελεύθερο πρόγραμμα, αποκλειστικά μέσα στα πλαίσια της αστικής νομιμότητας που απέκλειε συνειδητά κάθε σοσιαλιστικό αίτημα για κρατικοποίηση της γης και των τραπεζών ή εργατικό έλεγχο στην βιομηχανία. Εγγραφε κατά λέξη: "Η δημοκρατία που οι Δημοκρατικοί επιδιώκουν, δεν εμπνέεται από κοινωνικές και οικονομικές ταξικές αντιλήψεις, αλλά από ένα σύστημα δημοκρατικής ελευθερίας που υπαγορεύεται από το δημόσιο συμφέρον και την κοινωνική πρόοδο" (17).

Ο ίδιος ο πρωθυπουργός Αθάνια έλεγε σε μια συνέντευξή του στην γαλλική εφημερίδα Paris Soir: "Δεν θέλουμε επικίνδυνες καινοτομίες. Θέλουμε ειρήνη και τάξη. Είμαστε μετριοπαθείς" (18).

Ομως, όποιες και αν ήταν οι προθέσεις των ηγετών του Λαϊκού Μετώπου, τα αποτελέσματα των εκλογών ήταν το σύνθημα για ένα μαζικό και καταγιστικό ξέσπασμα των ταξικών αγώνων. Οι γάλλοι ιστορικοί Μπρουέ και Τεμίμ γράφουν:

Αμέσως μετά τις εκλογές, μαζικές διαδηλώσεις έσπασαν τις πόρτες των φυλακών και απελευθέρωσαν τους φυλακισμένους από το 1934 εργάτες χωρίς να περιμένουν να υπογραφεί το διάταγμα που παραχωρούσε αμνηστεία. Στις 17 Φλεβάρη, την επόμενη των εκλογών, οι διαδηλωτές της CNT άνοιξαν τις φυλακές της Βαλένθια, αρκετές εκατοντάδες απελευθερώθηκαν στο Οβιέδο και αρκετές χιλιάδες σε ολόκληρη την Ισπανία. Μια μέρα αργότερα ξέσπασαν απεργίες σε όλη τη χώρα με αίτημα την αποκατάσταση των πρώην φυλακισμένων και την πληρωμή των μισθών όλων των εργατών που φυλακίστηκαν κατά τη "μαύρη διατία", αυξήσεις στους μισθούς και βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Εκτός των απεργιών με καθαρά συνδικαλιστικά αιτήματα, υπήρχαν και απεργίες περισσότερο πολιτικής φύσης, απεργίες συμπάραστασης, τοπικές, περιφερειακές και γενικές απεργίες. Οι εργοδότες απάντησαν με λοκάουτ και η σύγκρουση γινόταν όλο και πιο σκληρή (19).

Στους πέντε μήνες που ακολούθησαν τις εκλογές έγιναν 113 γενικές και 228 περιφερειακές ή κλαδικές απεργίες.

Κάθε μεγάλη πόλη είχε τουλάχιστον μια γενική απεργία τους πέντε αυτούς μήνες. Σχεδόν ένα εκατομμύριο απεργούσαν στις 10 Ιούνη 1936. Πεντακόσιες χιλιάδες στις 20 Ιούνη. Ένα εκατομμύριο στις 24 Ιούνη και πάνω από ένα εκα-

Αραγκόν, Αύγουστος 1936. Οι αγρότες καταλαμβάνουν τα αγροκτήματα.

τομύριο τις πρώτες μέρες του Ιούλη 1936. Οι απεργίες σάρωναν όχι μόνο τις πόλεις, αλλά και την ύπαιθρο. Οι αγώνες των αγρεργατών ξεπέρασαν τον συνήθη περιορισμό τους στα όρια του χωριού. Στην επαρχία της Μάλαγα η απεργία τους κράτησε πέντε βδομάδες και αφορούσε 125.000 αγροτικές οικογένειες(20).

Στη ύπαιθρο η κατάσταση ήταν πραγματικά επαναστατική.

Από το τέλος του Φλεβάρη και για όλους τους επόμενους μήνες, οι asentamientos (οι καταλήψεις αγροκτημάτων) σάρωναν τις επαρχίες του Μπαταχό και της Καθέρης, μετά της Εστρεμαδούρα, της Καστίλης, της Ανδαλουσίας, και τέλος έφτασαν μέχρι και τη Ναβάρρα. Τα αγροκτήματα του δεξιού πολιτικού και μεγαλοτσιφλικά Αλκαλά Θαμόρα καταλήφθηκαν τον Απρίλη. Το ίδιο και αυτά του Δούκα του Αλμπουκέρκι. Οι αγρότες εγκαταστάθηκαν στα κτήματα των μεγάλων γαιοκτημόνων και άρχισαν να τα καλλιεργούν για δικό τους λογαριασμό. Τα αιματηρά επεισόδια ήταν αλληπάλληλα ανάμεσα στους καταληψίες και τη Guardia Civil (την μισπητή Πολιτική Αστυνομία). Το πιο σημαντικό έγινε στο Γιέστε, κοντά στο Αλικάντε, όπου η Guardia Civil συνέλαβε έξι αγρότες την ώρα που έκοβαν δέντρα μέσα σ'ένα μεγάλο τσιφλίκι. Εξαγριωμένοι οι αγρότες του Γιέστε, οπλισμένοι με δικράνια, στείλιάρια και πέτρες επι-

τέθηκαν στους αστυνόμους που έπαιρναν τους συντρόφους τους. Στη μάχη που ακολούθησε σκοτώθηκαν δεκαοκτώ αγρότες(21).

Περίπου 190.000 αγροτικές οικογένειες κατέλαβαν και εγκαταστάθηκαν σε 600.000 εκτάρια γης. Η σύγκριση με την αγροτική μεταρρύθμιση της Δημοκρατικής κυβέρνησης του 1931-33 είναι εντυπωσιακή: τότε -και μετά από δύο-μια χρόνια- μόνο 45.000 εκτάρια είχαν διανεμηθεί σε περίπου 7.000 αγρότες. Να γιατί τα γεγονότα ανάμεσα στον Φλεβάρη και τον Ιούλη του 1936 σωστά περιγράφθηκαν σαν "ένας μικρός εμφύλιος πόλεμος"(22).

Οι βιομήχανοι και οι γαιοκτήμονες δεν πίστευαν ότι η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου θα κατορθώσει να συγκρατήσει αυτή την αγωνιστική παλίνροια. Οι κυριάρχες τάξεις, κάθε τι που είχαν σαν σταθερό, το έβλεπαν να διαλύεται κάτω από τη δύναμη της εξέγερσης των εργατών και των αγροτών - την ιερότητα της ατομικής ιδιοκτησίας, την εθνική ενότητα της Ισπανίας, την εκκλησία, την οικογένεια. Γι'αυτό άρχισαν να στρέφονται για προστασία στον στρατό και στους φασίστες ζητώντας τη βοήθειά τους. Οι μάχες ανάμεσα στην Φάλαγγα (το ανοικτό φασιστικό κόμμα) και τους αριστερούς εργάτες άρχισαν να γίνονται καθημερινό φαινόμενο στους δρόμους.

Όλοι καταλάβαιναν ότι η ένοπλη σύγκρουση ανάμεσα στις δυο πλευρές ήταν αναπόφευκτη. Η ανταγωνιστικότητα του ισπανικού καπιταλισμού στις διεθνείς αγορές είχε καταρρεύσει σαν αποτέλεσμα της διπλής πίεσης από την παγκόσμια ύφεση και τους αγώνες των εργατών. Η κρίση του βάθαινε μέρα με τη μέρα. Τα αφεντικά έβλεπαν μόνο μια διέξοδο που θα τους έβγαζε από το αδιέξόδο τους: την ολοκληρωτική καταστροφή του ίδιου του εργατικού κινήματος.

Η ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΑΡΣΙΑ ΤΟΥ ΦΡΑΝΚΟ

Η ανταρσία του φασίστα στρατηγού Φράνκο ξεκίνησε από την ισπανική αποικία του Μαρόκου στις 17 Ιούλη 1936. Τις επόμενες τρεις μέρες το σύνολο σχεδόν από τις πενήντα στρατιωτικές φρουρές στις πόλεις της Ισπανίας πέρασε με τη μεριά των φασιστών. Το ίδιο έκανε και η συντριπτική πλειοψηφία της άρχουσας τάξης. Ποια, όμως, ήταν η άμεση αντίδραση της κυβέρνη-

σης του Λαϊκού Μετώπου;

Τα ξημερώματα της 17 Ιούλην ο στρατηγός Φράνκο, αφού κατέλαβε το Μαρόκο, έστειλε με ασύρματο το μανιφέστο του σε όλες της φρουρές. Το σήμα το "έπιασε" ένας χειριστής ασυρμάτου πιστός στην κυβέρνηση, κάπου σε μια βάρση του ναυτικού κοντά στη Μαδρίτη. Αμέσως ενημέρωσε τον Υπουργό Ναυτικών. Όμως, η κυβέρνηση δεν γνωστοποίησε τα νέα παρά μόνο στις 9 το πρωί της 18 Ιούλην. Ακόμα και τότε το μόνο που έκανε ήταν να βγάλει μια ανακοίνωση ότι η χώρα βρισκόταν κάτω από τον πλήρη έλεγχο της κυβέρνησης. Ακολούθησαν άλλες δυο ανακοινώσεις, η τελευταία στις 3.15 το απόγευμα. Εκείνη τη στιγμή η κυβέρνηση είχε πια ολοκληρωμένη εικόνα για την έκταση της ανταρσίας. Γνώριζε ότι οι πιστοί στον Φράνκο αξιωματικοί είχαν καταλάβει την Σεβίλη. Παρόλα αυτά η τελευταία ανακοίνωση έλεγε: "Η κυβέρνηση επανέρχεται στο θέμα για να επιβεβαιώσει ότι σε όλη την Ιβηρική Χερσόνησο επικρατεί απόλυτος ηρεμία"(23).

Μαθαίνοντας για την φασιστική ανταρσία οι εργάτες απαίτησαν να τους δοθούν όπλα για να αμυνθούν. Όμως, η κυβέρνηση απείλησε ότι οποιοσδήποτε μοίραζε όπλα στον κόσμο θα τουφεκιζόταν. Αυτή η αδράνεια έριξε μια σειρά πόλεις στα χέρια των φασιστών. Ο φιλελεύθερος ιστορικός Χιου Τόμας γράφει:

Οι πρώτες ειδήσεις που δόθηκαν στη δημοσιότητα από την κυβέρνηση ήταν το πρωί της 18ης Ιούλην, όταν ο ραδιοφωνικός σταθμός της Μαδρίτης ανάγγειλε ότι "κανείς, απολύτως κανείς στην ηπειρωτική Ισπανία δεν είχε λάβει μέρος σε αυτή την παράλογη συνομιλία, η οποία", υποσχόταν η κυβέρνηση, "σύντομα θα συντριβόταν στο Μαρόκο". Όμως, ενώ στη Μαδρίτη ο κόσμος άκουγε αυτά τα λόγια χωρίς να πολυδίνει εμπιστοσύνη, στην πραγματικότητα φασιστικές ανταρσίες είχαν ξεσπάσει σε ολόκληρη την Ανδαλουσία. Σχεδόν παντού οι κυβερνητικοί επίτροποι στις μεγάλες πόλεις ακολούθησαν το παράδειγμα της κυβέρνησης και αρνήθηκαν να συνεργαστούν με τις οργανώσεις της εργατικής τάξης, οι οποίες απαιτούσαν να τους δοθούν όπλα. Σε πολλές περιπτώσεις αυτή η αντιμετώπιση ήταν η βασική αιτία για την επιτυχία της φασιστικής ανταρσίας και στοίχισε το θάνατο και των ίδιων των κυβερνητικών επιτρόπων, καθώς και των ηγετών των εργατικών οργανώσεων. Εάν η φασιστική ανταρσία είχε γίνει ταυτόχρονα σε όλες τις επαρχίες της Ισπανίας στις 18 Ιούλην, πολύ πιθανό μέχρι τις 22 Ιούλην να είχε θριαμβεύσει παντού, όπως αρχικά είχε προβλεφθεί. Αν

όμως η φιλελεύθερη κυβέρνηση είχε μοιράσει όπλα και είχε διατάξει και τις τοπικές αρχές να κάνουν το ίδιο, χρησιμοποιώντας την εργατική τάξη για την υπεράσπιση της Δημοκρατίας, πολύ πιθανό η ανταρσία να είχε συντριβεί από την πρώτη στιγμή(24).

Όμως οι εργάτες δεν κάθησαν να περιμένουν με σταυρωμένα τα χέρια. Πήραν την πρωτοβουλία να δράσουν από μόνοι τους, όπως πολύ γλαφυρά περιγράφει ο Φέλιξ Μόροου:

Στην ίδια τη Μαδρίτη η Σοσιαλιστική Νεολαία άρχισε να μοιράζει τα λίγα όπλα που είχε στη διάθεσή της. Εφτιαξε οδοφράγματα στους κεντρικούς κόμβους της πόλης και γύρω από το στρατόπεδο της Μοντάνια. Οργάνωσε περιπολίες που πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι και συνελάμβαναν τους αντιδραστικούς. Τα μέσωνυχα οργανώθηκε η πρώτη επίθεση στο στρατόπεδο της Μαδρίτης... Στη Βαρκελώνη, οι εργάτες της CNT και του POUM έκαναν έφοδο στα μαγαζιά που πουλούσαν είδη κυνηγιού για να πάρουν όπλα, στις αποθήκες οικοδομικών υλικών για να πάρουν ράβδους δυναμίτη, στα σπίτια των φασιστών για να βρουν κρυμένα όπλα... Απομονωμένες συμπλοκές μπροστά σε οδοφράγματα φτιαγμένα από αγκωνάρια, οδήγησαν σε γενική σύγκρουση το απόγευμα. Εδώ, τα πολιτικά όπλα απέδωσαν περισσότερο από τον ανώτερο εξοπλισμό των φασιστών. Ηρωικοί εργάτες προχωρούσαν μπροστά καλώντας τους στρατιώτες να τους πουν γιατί σκοτώσανε τους συνάδελφους τους. Μερικοί πέσανε από τους πυροβολισμούς, άλλοι όμως πήρανε τη θέση τους. Εδώ κι εκεί κάποιος στρατιώτης άρχισε να πυροβολεί στον αέρα και όχι πάνω στους εργάτες. Οι πιο τολμηροί γυρίσανε τα όπλα τους στους αξιωματικούς τους. Βλέποντας την αντίδραση των στρατιωτών, κάποια ανώνυμη στρατιωτική μεγαλοφυΐα - ίσως να σκοτώθηκε τότε - άρπαξε την ευκαιρία και η μάζα των εργατών εγκατέλειψε το μπρουμύτισμα και όρμησε μπροστά... Ετσι, όταν η ελεγχόμενη από τους φασίστες κεντρική φρουρά της πόλης εξεγέρθηκε στις 1 τα ξημερώματα ανακάλυψε ότι βρισκόταν περικυκλωμένη από οπλισμένους εργάτες... Λίγο αργότερα η εργατική πολιτοφυλακή που δημιουργήθηκε κατέλαβε τις κεντρικές στρατιωτικές αποθήκες πυρομαχικών.

Οι ανθρακωρύχοι της Αστουρίας σχημάτισαν μια φάλαγγα 6.000 οπλισμένων ανδρών, έτοιμη να βαδίσει προς τη Μαδρίτη. Στη Μάλαγα, στο στρατηγικό λιμάνι απέναντι στο Μαρόκο, οι άοπλοι εργάτες απέκλεισαν τη φρουρά βάζοντας φωτιά στα κτίρια που ήταν γύρω από το στρατόπεδο και στήνοντας οδοφράγμα-

τα. Στη Βαλένθια, όταν η κεντρική κυβέρνηση αρνήθηκε να μοιράσει όπλα, οι εργάτες προετοιμάστηκαν ν'αντιμετωπίσουν τους φασίστες με οδοφράγματα, τούβλα και κουζινομάχαιρα - μέχρι που οι σύντροφοί τους μέσα στη φρουρά εκτέλεσαν τους φασίστες αξιωματικούς και μοίρασαν οι ίδιοι τον οπλισμό στον κόσμο. Με μια λέξη: χωρίς να ζητήσει την άδεια της κυβέρνησης, το προλεταριάτο ξεκίνησε ένα πόλεμο ζωής και θανάτου ενάντια στους φασίστες(25).

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Η πρωτοβουλία των εργατών να πάρουν στα χέρια τους την αντίσταση ενάντια στον Φράνκο, οδήγησε στην εμφάνιση μιας δεύτερης εξουσίας από τα κάτω. Μιας προλεταριακής, ανεπίσημης εξουσίας, δίπλα στην επίσημη που παρέμενε στα χέρια της κυβέρνησης. Η κατάσταση που επικρατούσε ήταν αυτή που ο Λένιν αποκαλούσε "διπλή εξουσία". Η μια εξουσία, αυτή της κυβέρνησης και του Πρόεδρου Αθάνια, αποτελιόταν από μια χούφτα φιλελεύθερους αστούς πολιτικούς, αποκομμένους από την ίδια τους την κοινωνική βάση και χωρίς καμιά μαζική επιρροή. Ήταν μια "σκιά της αστικής τάξης", όπως την βάφτισε ο Τρότσκι, αφού η τάξη που εκπροσωπούσαν αυτοί οι πολιτικοί είχε περάσει με τη μεριά των φασιστών. Η πολιτική τους επιβίωση εξαρτιόταν αποκλειστικά από την υποστήριξη που τους έδιναν το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Η άλλη εξουσία ήταν αυτή του οπλισμένου προλεταριάτου. Η κυβέρνηση των Αθάνια και σία ήταν πολύ αδύνατη για να μπορέσει ν'αντικρούσει την δύναμη της εργατικής τάξης. Όμως, από την άλλη πλευρά, ούτε το οπλισμένο προλεταριάτο ήταν αρκετά συνειδητό για να κάνει ένα βήμα παραπέρα και να ξεφορτωθεί και την κυβέρνηση του Αθάνια. Μια παρόμοια κατάσταση "διπλής εξουσίας" είχε επικρατήσει και στη Ρωσία ανάμεσα στον Φλεβάρη και τον Οκτώβρη του 1917. Είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σε κάθε εργατική επανάσταση. Οι ιστορικοί Μπρούε και Τεμίμ περιγράφουν τη διπλή εξουσία στην Ισπανία ως εξής:

...ανάμεσα στο πεζοδρόμιο και την κυβέρνηση αναπτύχθηκαν βαθμιαία νέα όργανα εξουσίας, όργανα που εξασκούσαν την πραγματική εξουσία και που συ-

χνά εκφραζόντουσαν φιλικά και προς τη μια πλευρά και προς την άλλη. Αυτά τα όργανα ήταν οι αναρίθμητες τοπικές Επιτροπές, οι αληθινές κυβερνήσεις σε νομαρχιακή αλλά και περιφερειακή κλίμακα. Σε αυτές τις Επιτροπές έπαιρνε σάρκα και οστά η νέα εξουσία, η επαναστατική εξουσία που οργανωνόταν με ραγδαίους ρυθμούς για ν'αντιμετωπίσει τα τεράστια καθήκοντά της - και τα άμεσα και τα μακροπρόθεσμα. Το καθήκον να φέρει σε πέρας τον αντιφασιστικό πόλεμο, αλλά και το καθήκον της οργάνωσης της παραγωγής στην κορύφωση μια κοινωνικής επανάστασης(26).

Η Βαρκελώνη ήταν το σύμβολο της επαναστατικής αλλαγής. Εκεί βρισκόταν η μισή βιομηχανική εργατική τάξη της χώρας. Εκεί οι εργάτες χρησιμοποίησαν τη δύναμή τους για να απαλλοτριώσουν τους καπιταλιστές. Ο Φραντς Μπορκενάου γράφει:

Η έκταση των απαλλοτριώσεων τις πρώτες μέρες μετά τη 19η Ιούλη 1936 είναι απίστευτη. Τα μεγαλύτερα ξενοδοχεία, με μια ή δυο εξαίρεσεις, όλα έχουν κατασχεθεί από τις εργατικές οργανώσεις για να καλύψουν τις ανάγκες της εργατικής τάξης... Το ίδιο και τα μεγαλύτερα καταστήματα. Πολλές από τις τράπεζες είναι κλειστές, άλλες έχουν επιγραφές που δηλώνουν ότι βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο της Χενεραλιτάτ (της προσωρινής κυβέρνησης της Καταλωνίας). Σχεδόν όλοι οι εργοστασιάρχες το είχαν σκάσει ή είχαν σκοτωθεί και τα εργοστάσιά τους είχαν περάσει στα χέρια των εργατών. Παντού υπήρχαν τεράστιες αφίσες στις προσόψεις επιβλητικών κτιρίων, που δήλωναν ότι είχε γίνει απαλλοτρίωση και εξηγούσαν ότι η διεύθυνση βρίσκεται τώρα είτε στα χέρια της CNT, είτε ότι κάποια εργατική οργάνωση τα χρησιμοποιεί σαν χώρο για να οργανώνει τη δουλειά της(27).

"...υπάρχει μόνο μια πραγματική εξουσία στη Βαρκελώνη", λέει ο ξένος συνομιλητής μου, "η CNT". Αυτή η πραγματικότητα φτάνει μέχρι του σημείου τα οποιαδήποτε έγγραφα που έχουν σφραγίδα μόνο από την κανονική διοίκηση να είναι άχρηστα. Ο καθένας θα κάνει καλά να κουβαλά μαζί του, εκτός από τα πιστοποιητικά της Χενεραλιτάτ, και κάποιο συστατικό της CNT ή ακόμα καλύτερα ένα συστατικό υπογεγραμμένο από την CNT και την UGT, τις δυο εργατικές συνμοσπονδίες. Δεν υπάρχει άλλη αρχή εκτός από τα συνδικάτα και στη Βαρκελώνη η CNT είναι το μεγαλύτερο συνδικάτο(28).

Στα άλλα κέντρα της Ισπανίας η εργατική εξουσία ήταν πιο περιορισμένη

Βαρκελώνη. Οι εργατικές πολιτοφυλακές ξεκινούν για το μέτωπο ενάντια στους φασίστες. Πάνω στο τρένο γράφει: "Αδέλφια, ορκιστείτε στο όνομα της Πολιτοφυλακής ότι θα δώσουμε και τη ζωή μας για να σταματήσουμε την τυραννία"

απ'ότι στη Βαρκελώνη. Η Βαλένθια, γράφει ο Μπορκενάου,

...παραμένει μια κύρια "μικροαστική πόλη". Υπάρχουν λιγότεροι ένοπλοι πολιτοφύλακες στη милітіα απ'ότι στη Βαρκελώνη, λιγότερες απαλλοτριώσεις και εργατικός έλεγχος στα καταστήματα, λιγότερες κόκκινες σημαίες και περισσότερα πανό με τα εθνικά χρώματα της Ισπανίας και τα τοπικά της Βαλένθια. Περισσότερα αυτοκίνητα ανήκουν στις κρατικές υπηρεσίες απ'ότι στις εργατικές επιτροπές και τα συνδικάτα. Υπάρχουν περισσότεροι καλοντυμένοι με την τελευταία λέξη της μόδας στους δρόμους. Και ακόμα, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός ζητιάνων, ενώ στην Βαρκελώνη δεν υπάρχει κανείς, λόγω του έργου των πρόσφατα δημιουργημένων επιτροπών αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας. Η Βαλένθια δεν έχει περάσει από μια κοινωνική έκρηξη σαν κι αυτή της Βαρκελώνης(29).

Το επίπεδο της ταξικής πάλης στη Μαδρίτη ήταν ανάμεσα σε αυτό της Βαρκελώνης και της Βαλένθια. Στη Μαδρίτη,

...η παρουσία της κυβέρνησης είναι πολύ πιο φανερή απ'ότι στη Βαρκελώνη, όπου τα σοσιαλιστικά, αναρχικά και συνδικαλιστικά στοιχεία ήταν πανταχού παρόντα. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα είναι το ότι στη Μαδρίτη χρειάζεται η άδεια της αστυνομίας για να αλλάξει κανείς μόνιμη κατοικία. Στη Βαρκελώνη κάτι τέτοιο είναι άχρηστο. Στη Μαδρίτη δεν υπάρχει καν μια κεντρική πολιτική εργατική Επιτροπή. Οι απαλλοτριώσεις είναι πολύ λίγες. Σε πολλά από τα μεγάλα καταστήματα δεν υπάρχει εργατικός έλεγχος...

Η απουσία της ζητιανιάς ήταν ένα μέτρο της έκτασης του εργατικού ελέγχου:

Στη Βαρκελώνη η ζητιανιά είχε εξαφανιστεί. Στη Βαλένθια ήταν εμφανής. Στη Μαδρίτη ήταν ενοχλητική. Από αυτή την άποψη μοιάζει ότι τίποτε δεν έχει αλλάξει. Η επαιτεία πολλών παιδιών στα καφενεία σ'έκανε και ανατρίχιαζες... Η ζητιανιά συνέχιζε να υπάρχει και το ίδιο συνέβαινε μέχρι ενός βαθμού, με τις αντιθέσεις, με την πολυτέλεια. Σίγουρα υπάρχουν λιγότεροι πλουσιοντυμένοι απ'ότι σε συνηθισμένες εποχές, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν πολλοί, ειδικά γυναίκες που επιδεικνύουν τα καλά τους ρούχα στους δρόμους και στις καφετέριες χωρίς κανένα δισταγμό ή φόβο, σε τέλεια αντίθεση με την έντονα προλεταριακή Βαρκελώνη... Συνοψίζοντας μπορώ να πω ότι η Μαδρίτη δίνει περισσότερο από τη Βαρκελώνη την εντύπωση μια πόλης σε καιρό πολέμου, αλ-

λά λιγότερο την εντύπωση μιας πόλης σε καιρό κοινωνικής επανάστασης(30).

Ομως στα σημεία κλειδιά την πραγματική εξουσία την είχαν οι Επιτροπές στα εργοστάσια και στις γειτονιές.

Οι Επιτροπές, τις μέρες που ακολούθησαν τη φασιστική ανταρσία, κατέλαβαν την τοπική εξουσία, πήραν πάνω τους όλες τις νομοθετικές και εκτελεστικές λειτουργίες, έπαιρναν σημαντικές αποφάσεις για τοπικά προβλήματα, όχι μόνο για τα άμεσα ζητήματα, όπως η διατήρηση της τάξης και ο έλεγχος των τιμών, αλλά ακόμα και για τα επαναστατικά καθήκοντα της στιγμής - την κοινωνικοποίηση ή τον συνδικαλισμό στη βιομηχανία, την απαλλοτρίωση της ιδιοκτησίας του κλήρου και των γαιοκτημόνων, την αναδιανομή της κατοικίας στους άστεγους μεταλλεργάτες, την κατάσχεση τραπεζικών λογαριασμών, το πέρασμα της στέγασης στην τοπική αυτοδιοίκηση, την οργάνωση της πληροφόρησης, της γραπτής ή προφορικής εκπαίδευσης και της κοινωνικής πρόνοιας. Για να χρησιμοποιήσω τον εκφραστικό όρο του Τζ. Μούνι, παντού στήθηκαν "Επιτροπές Διακυβέρνησης". Η εξουσία τους στηριζόταν στη δύναμη των ένοπλων εργατών και στις οποίες τα υπόλοιπα ειδικά σώματα του παλιού κράτους - η Guardia Civil, η αστυνομία και οι διάφοροι αξιωματούχοι - υπάκουαν, είτε τους άρεσε, είτε όχι(31).

Η κατάσταση της διπλής εξουσίας από την ίδια της τη φύση είναι ασταθής και δεν μπορεί να κρατήσει για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Μια μακριά περίοδος ασταθούς ισορροπίας είναι αδύνατη. Το στοιχείο που παιζόταν το φθινόπωρο του 1936 ήταν ποια από τις δυο εξουσίες θα υπερισχύσει: η αστική Δημοκρατική ή η προλεταριακή επαναστατική. Σε όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις που είχαμε περιόδους διπλής εξουσίας - όπως στη Ρωσία ανάμεσα στον Φλεβάρη και τον Οκτώβρη του 1917 και στη Γερμανία το 1918-19 - οι αστικές κυβερνήσεις μπορούσαν να υπάρχουν μόνο χάρη στην υποστήριξη των ρεφορμιστικών κομμάτων. Οι Μενσεβίκοι και οι Εσέροι στη Ρωσία, όχι μόνο υποστήριζαν την Προσωρινή αστική κυβέρνηση μέσα στα σοβιέτ, αλλά συμμετείχαν στην κυβέρνηση με δικούς τους υπουργούς. Παρόμοια και οι Γερμανοί Σοσιαλδημοκράτες ενώ είχαν την πλειοψηφία στα εργατικά συμβούλια των εργατών και των στρατιωτών, την ίδια ώρα συμμετείχαν και στην "επίσημη" κυβέρνηση.

ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

Στην Ισπανία αυτό τον ρόλο τον έπαιξαν το Κομμουνιστικό Κόμμα, το Σοσιαλιστικό Κόμμα και οι Αναρχικοί. Είχαν την απόλυτη πλειοψηφία στις Επιτροπές, όμως την ίδια στιγμή στήριζαν τη κυβέρνηση των αστών Δημοκρατικών. Αρχικά δεν συμμετείχαν οι ίδιοι στην κυβέρνηση, αλλά λίγο αργότερα, στις 4 Σεπτέμβρη 1936, το Κομμουνιστικό και το Σοσιαλιστικό Κόμμα πήραν υπουργεία. Στις 26 Σεπτέμβρη η CNT και το POUM μπήκαν και αυτοί στην τοπική κυβέρνηση της Καταλωνίας, τη Χενεραλιτάτ. Ποιές ήταν οι αιτίες αυτών των πολιτικών επιλογών;

Το μεγαλύτερο εργατικό κόμμα στο Λαϊκό Μέτωπο ήταν το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PSOE). Αν και κόμμα καθαρά σοσιαλδημοκρατικό, αυτοπροσδιοριζόταν σαν Μαρξιστικό. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα ήταν χωρισμένο σε μια δεξιά πτέρυγα με ηγέτη τον Ινταλέθιο Πριέτο και μια αριστερή με ηγέτη τον Φρανθίσκο Λάργκο Καμπαγιέρο που οι οπαδοί του τον αποκαλούσαν "Λένιν της Ισπανίας". Από την αρχή του εμφύλιου πόλεμου, η δεξιά του κόμματος ταύτιστηκε με τους Δημοκρατικούς φιλελεύθερους αστούς. Ο Λάργκο Καμπαγιέρο στα λόγια διαφωνούσε με τη δεξιά πτέρυγα, όμως απογοήτευε τους οπαδούς τους συνεχώς, αφού δίσταζε να συγκρουστεί και να "τα σπάσει" μαζί της. Ετσι η βάση του Σοσιαλιστικού Κόμματος άρχισε να στρέφεται προς το Κομμουνιστικό Κόμμα ψάχνοντας για εναλλακτική λύση. Αυτό φάνηκε καθαρά τον Μάη του '36, όταν η νεολαία των Σοσιαλιστών συγχωνεύτηκε με την οργάνωση της νεολαίας του ΚΚΙ και πέρασε από τον Νοέμβρη στον πλήρη έλεγχο των Κομμουνιστών. Από αυτή τη στιγμή και μετά το Σοσιαλιστικό Κόμμα παύει ουσιαστικά να παίζει τον οποιοδήποτε ανεξάρτητο ρόλο.

Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ισπανίας (PCE) όταν ιδρύθηκε το 1930 είχε μόνο 800 μέλη. Ομως, μέσα στο κλίμα των αγώνων των αρχών της δεκαετίας του '30 κατόρθωσε να μεγαλώσει πολύ γρήγορα και το 1934 είχε φτάσει τα 20.000 μέλη. Μέχρι το 1934, ακολουθώντας την γραμμή της σταλινικής Κομμουνιστικής Διεθνούς, η ηγεσία του ΚΚΙ αντιμετώπιζε σαν "εχθρό" και "σοσιαλφασίστα" κάθε εργάτη που ανήκε ή ψήφισε άλλο κόμμα. Το 1934 ξαφνικά έκανε στροφή 180 μοιρών. Κέντρο της τακτικής του ΚΚΙ έγιναν οι συμμαχίες, όχι μόνο με τους Σοσιαλιστές, αλλά ακόμα και με κεντρώα και κεντροδεξιά κόμματα. Η σταλινική ηγεσία έβαλε στόχο τη συγκρότηση του Λαϊκού

Μετώπου και εγκατέλειψε κάθε κριτική στους Σοσιαλιστές ή στους Δημοκρατικούς αστούς πολιτικούς.

Θέση της ηγεσίας του Κομμουνιστικού Κόμματος ήταν ότι ο σοσιαλισμός δεν βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη στην Ισπανία. Αρα, το καθήκον της αριστεράς ήταν μόνο η προάσπιση της αστικής Δημοκρατίας και για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος ήταν απαραίτητες οι πλατύτερες δυνατές ταξικές συμμαχίες. Αυτή η θέση στην πραγματικότητα είχε αποφασιστεί στη Μόσχα από τον Στάλιν. Το 1936 η εξωτερική πολιτική της σταλινικής γραφειοκρατικής άρχουσας τάξης στην ΕΣΣΔ, καθοριζόταν από την επιδίωξη ισχυρής συμμαχίας με τη Γαλλία και την Αγγλία. Αυτό σήμαινε ότι μια επανάσταση στην Ισπανία, θα έβαζε εμπόδια σε μια τέτοια συμμαχία, αφού θα γινόταν αυτόματα απειλή για τη σταθερότητα κάθε άρχουσας τάξης στην Ευρώπη. Επομένως ήταν προς το συμφέρον του Στάλιν να εξασφαλίσει ότι η ισπανική επανάσταση δεν θα ξεσπούσε καν. Αυτή η πολιτική, που έγινε και πολιτική του σταλινικού ΚΚΙ έμελλε ν'αποδειχθεί καταστροφική για την εργατική τάξη της Ισπανίας.

Τα ρεφορμιστικά κόμματα δεν ήταν τα μόνα που επηρέαζαν το εργατικό κίνημα. Υπήρχαν χιλιάδες εργάτες που έβλεπαν ότι μόνο με την ανάπτυξη των εργατικών αγώνων στην προοπτική της επαναστατικής αλλαγής της κοινωνίας μπορούσαν να ηττηθούν και οι φασίστες του Φράνκο.

Η πιο μεγάλη από τις οργανώσεις που είχαν σαν στόχο την επανάσταση ήταν η αναρχική CNT, που είχε ιδρυθεί το 1911 και συσπειρώνε την συντριπτική πλειοψηφία των οργανωμένων εργατών της Καταλωνίας. Θέση της ηγεσίας της CNT ήταν ότι αρκούσε οι εργάτες να πετάξουν τ'αφεντικά έξω από τα εργοστάσια και να τσακίσουν τις δυνάμεις καταστολής του αστικού κράτους στους δρόμους, για να περάσει η κοινωνία αυτόματα στον κομμουνισμό.

Ομως, το δίδαγμα από την Ρώσικη επανάσταση του 1917 ήταν ότι η επιτυχία της επανάστασης απαιτούσε το χτίσιμο ενός νέου σε μορφή και περιεχόμενο κράτους, ενός κράτους άμεσα ελεγχόμενου από την εργατική τάξη, βασισμένου σε εργατικά συμβούλια, άμεσα εκλεγμένα στους χώρους δουλειάς και ανακλητά κάθε στιγμή. Μόνο μια τέτοια προοπτική εξασφαλίζει ότι δεν υπάρχει κενό εξουσίας το οποίο η παλιά άρχουσα τάξη θα εκμεταλλευτεί για να επαναφέρει την κυριαρχία της. Οι κυρίαρχες τάξεις δεν αποδέχονται έτσι εύκολα την ήττα τους και η ανταρσία του Φράνκο ήταν το ζωντανό

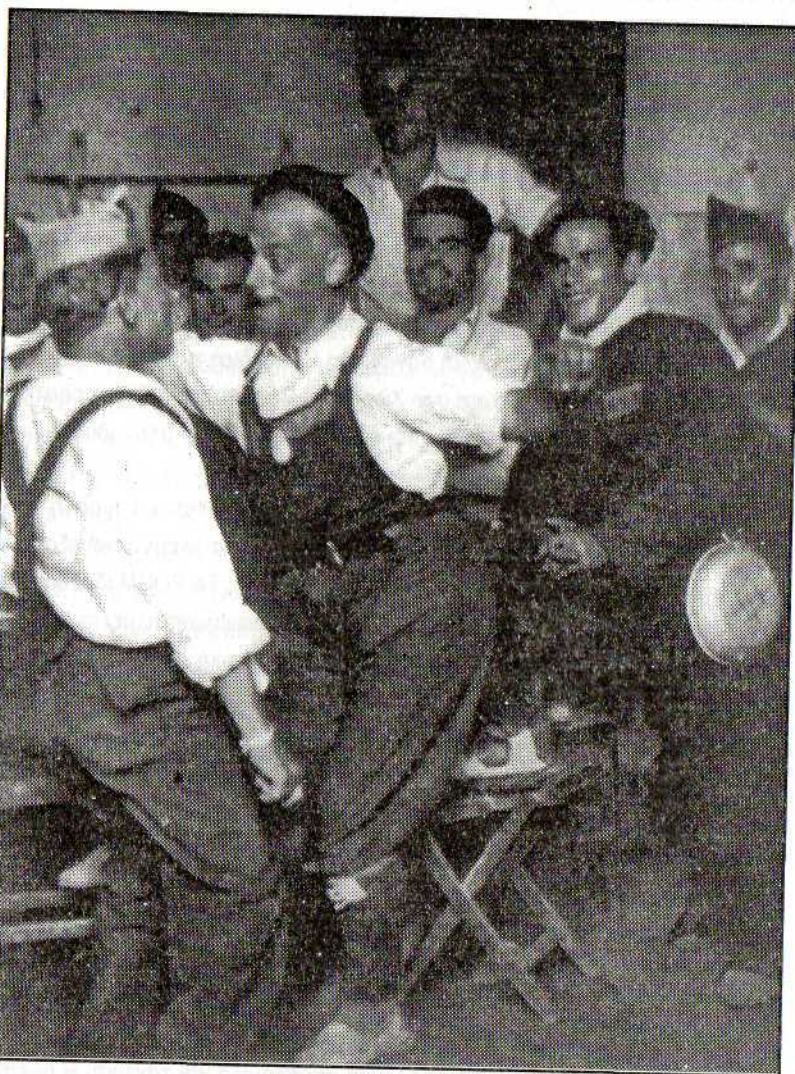
παράδειγμα αυτής της απλής αλήθειας. Η ένοπλη αντεπανάσταση έπρεπε να χτυπηθεί από μια νέα εξουσία - την εργατική εξουσία - και για να νικήσει αυτή η εξουσία έπρεπε να οργανωθεί σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας.

Για την CNT και τις αναρχικές ιδέες της μια τέτοια θέση ήταν κάτι περισσότερο από ανάθεμα. Κάθε εξουσία και κάθε πολιτική ήταν για την ηγεσία της CNT το ίδιο διεφθαρμένη και δικτατορική. Ετσι η άρνηση της CNT να συγκεντρώσει τα διαφορετικά όργανα εργατικής εξουσίας σε μια γροθιά για την κατάληψη της κεντρικής εξουσίας - μια άρνηση εντελώς συνειδητή όσον αφορά την ηγεσία της - άφηνε τη ζυγαριά της διπλής εξουσίας να γέρνει προς την πλευρά της άρχουσας τάξης. Μην έχοντας να προτείνει εναλλακτική πρόταση στο αστικό κράτος, η CNT κατέληξε να συμμετέχει - όσο παράδοξο και να φαίνεται για αναρχική οργάνωση - στις ίδιες τις κυβερνήσεις που στήριζαν αυτό το κράτος: πρώτα στη Χώρα των Βάσκων μαζί με μικροαστούς εθνικιστές, μετά στην Καταλωνία και τον Νοέμβρη 1936 στην ίδια την κεντρική κυβέρνηση.

Δυστυχώς, παρόμοια ήταν και η πορεία που ακολούθησε και η μόνη μαζική εργατική οργάνωση που διεκήρυττε ότι πάλευε για την εργατική εξουσία, το Εργατικό Κόμμα Μαρξιστικής Ενότητας - το POUM. Το POUM ιδρύθηκε το 1935 από ομάδες που διασπάστηκαν από το ΚΚ διαφωνώντας με το σταλινισμό. Οι πιο σημαντικές από αυτές ήταν η Κομμουνιστική Αριστερή Αντιπολίτευση (OCE) με ηγέτη τον Αντρέας Νιν που διατηρούσε πολιτική επαφή με τον Τρότσκι και το Μπλοκ των Εργατών και των Αγροτών (BOC) με ηγέτη τον Χοακίν Μαουρίν. Αυτές οι δυο οργανώσεις δημιούργησαν το POUM τον Σεπτέμβρη του 1935, ενώ λίγο αργότερα εντάχθηκε και μια μικρότερη, η Κομμουνιστική Αριστερά της Ισπανίας (ICE), που βρισκόταν κοντά στις απόψεις του Τρότσκι.

Το POUM μεγάλωσε πολύ γρήγορα και έφτασε τα 10.000 μέλη μόνο στην Καταλωνία, όπου τον Αύγουστο του '36 ήταν η δεύτερη σε μέγεθος εργατική οργάνωση μετά από την CNT. Ομως, αν και έβαζε σαν στόχο την επανάσταση και την εργατική εξουσία, το POUM ποτέ δεν μπόρεσε να γίνει ένα ομοιογενές κόμμα με ξεκάθαρη πολιτική στρατηγική και τακτική. Η ηγεσία του έγερνε μια προς τ'αριστερά και μια προς τα δεξιά, ανάλογα με τις περιστάσεις. Αντί να αποτελέσει τον πόλο που θα συσπειρώνε τους αγωνιστές εργάτες που ήθελαν να ξεπεράσουν, ακόμα και να συγκρουστούν με το Λαϊκό Μέτωπο, το POUM μετατράπηκε απλώς στην "άκρα αριστερά" του Λαϊκού

Λεθινένα, Μέτωπο Αραγκόν. Άνδρες της πολιτοφυλακής του ΡΟΟΥΜ.

Μετώπου που έβαζε πιέσεις χρησιμοποιώντας την επιροή που είχε στην εργατική τάξη της Καταλωνίας.

Το ΡΟΟΥΜ ήταν αυτό που ο Λένιν χαρακτήριζε σαν κεντριστικό κόμμα. Ένα κόμμα που έψαχνε να βρει τη "χρυσή τομή" ανάμεσα στην σοσιαλιστική επανάσταση και τον "ρεαλισμό" των ρεφορμιστικών κομμάτων. Η πορεία του το δείχνει καθαρά. Όταν η σταλινική Κομμουνιστική Διεθνής υιοθέτησε την πολιτική του Λαϊκού Μετώπου με τους αστούς πολιτικούς, το ΡΟΟΥΜ την κατήγγειλε. Όμως το Γενάρη του 1936, υπέγραψε το Σύμφωνο του Λαϊκού Μετώπου. Με αφορμή αυτή την επιλογή ο Τρότσκι κατηγορήσε το ΡΟΟΥΜ "για την προδοσία του προλεταριάτου προς χάριν μιας συμμαχίας με την αστική τάξη" (32).

Ο κεντρισμός του ΡΟΟΥΜ σήμαινε ότι στην ίδια την εφημερίδα του, την *La Batalla* (Η Μάχη), υπήρχαν άρθρα που υποστήριζαν την συμμετοχή στις τοπικές κυβερνήσεις του Λαϊκού Μετώπου, αλλά και άρθρα που κατάγγελλαν αυτή την πολιτική σαν "δεξιά στροφή". Τέτοια αριστερή κριτική έκανε ο γραμματέας της νεολαίας του ΡΟΟΥΜ, Βιλεμπάλδο Σολάνο, καθώς και η περιφερειακή οργάνωση της Μαδρίτης. Είναι χαρακτηριστικό ότι η τοπική ηγεσία του κόμματος στη Μαδρίτη πήρε την πρωτοβουλία να ξεκινήσει μια μαχητική καμπάνια για το κτίσιμο δημοκρατικά εκλεγμένων Επιτροπών παντού, αρχίζοντας από τα στρατόπεδα. Στόχος ήταν η οργάνωση ενός συνέδριου όλων των Επιτροπών. Η ίδια περιφερειακή οργάνωση του ΡΟΟΥΜ κυκλοφόρησε μια διακήρυξη που έγραφε ότι η αστική Δημοκρατία ήταν εχθρός και ότι ο έλεγχος της παραγωγής στα εργοστάσια έπρεπε να περάσει στα χέρια των εργατών. Σύμφωνα με την ίδια διακήρυξη, στο μελλοντικό συνέδριο οι Επιτροπές θα προχωρούσαν στην επεξεργασία ενός συνολικού οικονομικού προγραμματισμού. Τον Δεκέμβρη του 1936 η οργάνωση της Μαδρίτης ζήτησε τον σχηματισμό ενός επαναστατικού στρατού με ενιαία διοίκηση, στηριγμένου στις εργατικές πολιτοφυλακές. Είναι καθαρό ότι το μοντέλο που είχαν στο μυαλό τους οι αγωνιστές του ΡΟΟΥΜ στη Μαδρίτη ήταν αυτό της Ρώσικης Επανάστασης, των σοβιέτ και του Κόκκινου Στρατού.

Στην απέναντι πλευρά υπήρχε η δεξιά πτέρυγα του ΡΟΟΥΜ που κυριαρχούσε στην Βαλένθια και υποστήριζε ανοιχτά το Λαϊκό Μέτωπο, τον αφοπλισμό και την διάλυση των Επιτροπών. Ο ηγέτης της οργάνωσης της Βαλένθια, Λουίς Πορτέλα, υπεράσπιζε με κάθε ευκαιρία την κυβέρνηση Καμπαγιέρο(34). Είναι χαρακτηριστικό της ανομοιογένειας του ΡΟΟΥΜ ότι η τοπική του

εφημερίδα στη Βαλένθια, η El Comunista, κατηγορούσε την κεντρική εφημερίδα του, την La Batalla, για την κριτική που ασκούσε η τελευταία στο σταλινικό καθεστώς στην ΕΣΣΔ(35).

Εκ των υστέρων αρκετά ηγετικά μέλη του ΡΟΥΜ, όπως ο Ανδράδε, ο Σολάνο και ο Μολίν παραδέχθηκαν ότι δεν έπρεπε να υποκύβουν στις επιλογές της δεξιάς πτέρυγας χωρίς μια γερή σύγκρουση και ότι αυτό ήταν το μεγαλύτερο λάθος τους(33).

Ο ΜΟΙΡΑΙΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Το ισπανικό Λαϊκό Μέτωπο ήταν μια συμμαχία που έμοιαζε με το μέτωπο των ρεφορμιστών Μενσεβίκων και Εσέρων με τους αστούς φιλελεύθερους Καντέτ στη Ρωσία του 1917. Και τα δυο Μέτωπα δικαιολογούσαν την ύπαρξή τους υποστηρίζοντας ότι για χάρη της υπεράσπισης της δημοκρατίας χρειαζόταν η πλατύτερη δυνατή ενότητα. Και τα δυο ζητούσαν από τους εργάτες και τους αγρότες να θυσιάσουν τα άμεσα συμφέροντά τους στο βωμό αυτής της ενότητας. Και τα δυο ξεκινούσαν από την υπόθεση ότι μια απλή πρόσθεση των δυνάμεων αρκεί για να μεγαλώσει το τελικό άθροισμα. Ο Τρότσκι ήταν αποστομωτικός στην απόριψη αυτού του απλοϊκού υπολογισμού.

Οι θεωρητικοί του Λαϊκού Μετώπου δεν πάνε, στο βάθος, πιο πέρα από το βασικό κανόνα της αριθμητικής, την πρόσθεση. Λένε: το σύνολο των Κομμουνιστών, των Σοσιαλιστών, των Αναρχικών και των Φιλελεύθερων είναι πιο μεγάλο από τον αριθμό που αντιστοιχεί στον κάθε ένα από αυτούς ξεχωριστά. Όμως, η αριθμητική είναι ανεπαρκής σ' αυτή την περίπτωση. Χρειάζεται τουλάχιστον η μηχανική: ο νόμος του παραλληλόγραμμου των δυνάμεων έχει εφαρμογή και στην πολιτική. Σε ένα τέτοιο παραλληλόγραμμο, το τελικό αποτέλεσμα είναι, όπως ξέρουμε, τόσο μικρότερο, όσο πιο αποκλίνουν μεταξύ τους είναι οι δυνάμεις που το αποτελούν. Όταν οι πολιτικοί σύμμαχοι τραβούν προς αντίθετες διευθύνσεις τότε το τελικό αποτέλεσμα είναι ίσο με το μηδέν... Η πολιτική συμμαχία του προλεταριάτου με την αστική τάξη, που στη σημερινή εποχή τα συμφέροντά τους πάνω σε βασικά ζητήματα αποκλίνουν κατά μια γωνία

180 μοιρών, δεν μπορεί κατά γενικό κανόνα, παρά να παραλύσει την επαναστατική δύναμη του προλεταριάτου(36).

Το ισπανικό Λαϊκό Μέτωπο ήταν μια συμμαχία στην οποία δεν συμμετείχε καν η ίδια η αστική τάξη, παρά μόνο η "σκιά" της:

Πολιτικά, το πιο εντυπωσιακό γεγονός είναι το ότι στο ισπανικό Λαϊκό Μέτωπο λείπει και αυτό ακόμα το παραλληλόγραμμο των δυνάμεων. Στη θέση της αστικής τάξης δεν βρίσκεται παρά μόνο η σκιά της. Με την μεσολάβηση των Σταλινικών, των Σοσιαλιστών και των Αναρχικών, η ισπανική αστική τάξη υπέταξε το προλεταριάτο χωρίς καν να κάνει τον κόπο να συμμετέχει η ίδια στο Λαϊκό Μέτωπο. Η συντριπτική πλειοψηφία των εκμεταλλευτών κάθε πολιτικής απόχρωσης πέρασε στο στρατόπεδο του Φράνκο(37).

Γι' αυτό στο δημοκρατικό στρατόπεδο δεν μείνανε παρά μόνο τ' ασήμαντα συντρίμια των κυρίαρχων τάξεων, οι κ.κ. Αθάνια, Κομπανύς κι οι όμοιοί τους, πολιτικοί δικηγόροι της αστικής τάξης, αλλά όχι κι η αστική τάξη η ίδια. Ποντάροντας ολοκληρωτικά πάνω στη στρατιωτική δικτατορία, οι κυρίαρχες τάξεις γνώριζαν ταυτόχρονα να χρησιμοποιούν τους χθεσινούς πολιτικούς εκπροσώπους τους για να παραλύσουν, ν' αποδιοργανώσουν κι ύστερα να πνίξουν το σοσιαλιστικό κίνημα των μαζών μέσα στο "δημοκρατικό" γήπεδο(38).

Για την ήττα του φασισμού ήταν αναγκαίο να συνδεθεί ο αγώνας ενάντια στο φασισμό με τον αγώνα για την απελευθέρωση της εργατικής τάξης και της αγροτιάς.

Ο εμφύλιος πόλεμος, μέσα στον οποίο η γυνή βία έχει ελάχιστη αποτελεσματικότητα, απαιτεί από αυτούς που συμμετέχουν την υπέρτατη αυταπάρνηση. Οι εργάτες και οι αγρότες μπορούν να εξασφαλίσουν τη νίκη τους μόνο αν κατευθύνουν την πάλη τους προς τη δική τους χειραφέτηση. Η υποταγή του προλεταριάτου, κάτω από τέτοιες συνθήκες, στην ηγεσία της αστικής τάξης, το μόνο που εξασφαλίζει εκ των προτέρων είναι η ήττα και στον εμφύλιο πόλεμο(39).

Η εργατική τάξη της Ισπανίας του 1936 με κανένα τρόπο δεν ήταν πιο υπανάπτυκτη από τη ρώσικη εργατική τάξη του 1917. Αντιθέτως:

Το ισπανικό προλεταριάτο, λόγω του ειδικού βάρους του στην οικονομική ζωή της χώρας και λόγω του πολιτικού και πολιτιστικού του επιπέδου, από την πρώτη μέρα της επανάστασης, βρισκόταν όχι χαμηλότερα, αλλά ψηλότερα από το

ρώσικο προλεταριάτο στις αρχές του 1917.

Ομως, αλοίμονο,

Στο δρόμο του προς τη νίκη βρήκε εμπόδιο τις ίδιες τις δικές του οργανώσεις(40).

Αυτά που συνέβησαν στην Ισπανία επιβεβαιώνουν τα λόγια του Σαιν Ζυ-στ: "Όσοι παλεύουν μέσα σε μια επανάσταση με μισή καρδιά, απλά σκάβουν τον τάφο τους με τα ίδια τους τα χέρια".

Στην ασταθή ισοροπία της διπλής εξουσίας η εργατική πλευρά παρέμεινε σε εμβρυακή και αποσπασματική κατάσταση: υπήρχαν πάρα πολλές Επιτροπές στα εργοστάσια και στις πολιτοφυλακές, αλλά ποτέ δεν υπήρξε μια συγκεντρωμένη οργάνωση σε εθνικό επίπεδο. Δεν υπήρξε κανένα πανεθνικό Συμβούλιο Εργατών και Στρατιωτών, όπως στη Ρωσία του 1917 και στη Γερμανία 1918-19. Ο Τρότσκι, ήδη από τον Γενάρη του 1931, καλούσε για τη δημιουργία σοβιέτ στην Ισπανία: "Η σημερινή κατάσταση στην Ισπανία επιβάλλει τη δημιουργία εργατικών juntas"(41) (από την ισπανική λέξη "χούντα" = επαναστατικός σύνδεσμος, συμβούλιο). Στις 15 Απρίλη 1931, έγραφε στο γράμμα του με τίτλο "Δέκα οδηγίες στον ισπανό κομμουνιστή": "...το κεντρικό σύνθημα του προλεταριάτου είναι το σύνθημα του εργατικού σοβιέτ, του συμβουλίου. Αυτό το σύνθημα το διακηρύσσουμε, το εκλαϊκεύουμε ακούραστα και σταθερά και με την πρώτη ευκαιρία προχωράμε στην πραγματοποίησή του. Το σοβιέτ των εργατών δεν σημαίνει την άμεση πάλη για την εξουσία. Αυτή είναι αναμφίβολα η προοπτική, αλλά οι μάζες δεν μπορούν να φτάσουν σ' αυτή παρά από το δρόμο της ίδιας τους της πείρας και με τη διαφωτιστική δουλειά των επαναστατών. Το σοβιέτ των εργατών σήμερα σημαίνει τη συγκέντρωση των σκόρπιων δυνάμεων του προλεταριάτου... τη σύνδεση με τους φαντάρους για να προληφθούν οι αιματηρές συγκρούσεις, τη σύνδεση της πόλης με το χωριό και την εξασφάλιση της συμμαχίας με τους φτωχούς χωρικούς. Μόνο έτσι το σοβιέτ θα γίνει όργανο προλεταριακής εξέγερσης και μετά όργανο εξουσίας".

Το γεγονός ότι η εργατική εξουσία παρέμεινε αποσπασματική, το ότι δεν δημιουργήθηκαν σοβιέτ, ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής των εργατικών κομμάτων και πάνω απ' όλα του Κομμουνιστικού Κόμματος που απέκρουε με κάθε τρόπο την ιδέα των σοβιέτ. Γράφει ο Φραντς Μπορκενάου: "...οι Κομμουνιστές στην Ισπανία αντιπροσώπευαν την άκρα δεξιά πτέρυγα του εργατικού

κινήματος"(42). Ο Χιου Τόμας συνοψίζει τη θέση του ΚΚΙ με τα παρακάτω λόγια: "Ακούγεται ότι οι Κομμουνιστές είχαν επινοήσει ένα καινούργιο σύνθημα: "Πριν καταλάβουμε τη Σαραγόσα, πρέπει να πάρουμε τη Βαρκελώνη"(43). Η νίκη τους πάνω στους μαχητικούς εργάτες της Βαρκελώνης, ήταν πιο σημαντική από τη νίκη πάνω στους φασίστες στη Σαραγόσα!

Εχοντας μετατραπεί σε κόμμα "του νόμου και της τάξης" και όντας το μοναδικό που είχε πρόσβαση στα όπλα που στέλνονταν από την ΕΣΣΔ, το Κομμουνιστικό Κόμμα άλλαζε με δραματικό τρόπο την κοινωνική του σύνθεση. Ο Χιου Τόμας γράφει για το ΚΚ:

...δεν ήταν ένα συνηθισμένο Κομμουνιστικό Κόμμα. Αν και η προπαγάνδα του αναφερόταν στη Ρώσικη επανάσταση, η πρακτική του ταίριαζε και αντανakλούσε τις διαθέσεις των μικρομαγαζάτορων, των μικροκτηματιών, των ταξιτζήδων, της μεσαίας κρατικής υπαλληλικής ιεραρχίας, των νέων αξιωματικών που είχαν ενταχθεί στο Κόμμα ανάμεσα στον Ιούλη 1936 και στο τέλος του ίδιου χρόνου, χωρίς να έχουν διαβάσει και πολύ τον Μαρξ ή να ξέρουν και πολλά για τη Ρωσία, με την ελπίδα ότι έτσι θα έβρισκαν προστασία απέναντι στην αναρχία και την απειθαρχία των μαζών(44).

Σύμφωνα με τα δικά του στοιχεία, το Κομμουνιστικό Κόμμα το 1938, είχε στη Μαδρίτη μόνο 10.160 μέλη στα συνδικάτα σε σύνολο 63.426 κομματικών μελών, πράγμα που σημαίνει ότι μόνο ένα μικρό κομμάτι ήταν εργάτες(45). Ο Φραντς Μπορκενάου περιγράφει ως εξής την κοινωνική σύνθεση του PSUC, του σταλινικού ΚΚ της Καταλωνίας.

Δεν είναι και πολλά τα μέλη του PSUC που είναι βιομηχανικοί εργάτες. Το ίδιο δηλώνει ότι έχει 46.000 μέλη τα περισσότερα από τα οποία είναι κρατικοί υπάλληλοι, μαγαζάτορες, έμποροι, αξιωματικοί, αστυνομικοί, διανοούμενοι και αγρότες... Το Κομμουνιστικό Κόμμα σήμερα είναι σε μεγάλο βαθμό το κόμμα του στρατιωτικού και διευθυντικού προσωπικού, κατά δεύτερο λόγο το κόμμα των μικροαστών και των πλουσιότερων αγροτικών στρωμάτων, κατά τρίτο λόγο των υπαλλήλων και κατά τέταρτο λόγο το κόμμα των βιομηχανικών εργατών. Μπαίνοντας στο κίνημα χωρίς να έχει καν μια υπαρκτή οργάνωση, κατόρθωσε στην πορεία του εμφύλιου πόλεμου να προσελκύσει εκείνα τα στοιχεία, με τις απόψεις και τα συμφέροντα των οποίων συμφωνούσε η πολιτική του(46).

Ο δηλωμένος αριθμός των μελών του ΚΚΙ αυξήθηκε από 20.000 το 1934,

σε 35.000 το Φλεβάρη του 1936, 102.000 το Μάη και 117.000 τον Ιούλη. Φθάνοντας στον Ιούνιο του 1937, το ΚΚΙ και το PSUC μαζί πλησίαζαν το ένα εκατομμύριο μέλη και "είχαν γίνει ο κυρίαρχος παράγοντας στην πολιτική ζωή της Ισπανίας"(47).

Οι ηγέτες του Σοσιαλιστικού Κόμματος που είχαν αρχικά μετακινηθεί προς τ'αριστερά στα χρόνια ανάμεσα 1933-36, τώρα είχαν γίνει "υπεύθυνοι" και μετριοπαθείς, αποτελώντας στην πραγματικότητα την ουρά του Κομμουνιστικού Κόμματος. Τον Απρίλη του 1936 η οργάνωση Μαδρίτης των Σοσιαλιστών διακήρυττε:

Το προλεταριάτο δεν πρέπει ν'αυτοπεριοριστεί στην υπεράσπιση της αστικής δημοκρατίας, αλλά πρέπει να χρησιμοποιήσει κάθε μέσο για να εξασφαλίσει την κατάληψη της πολιτικής εξουσίας με στόχο την επίτευξη της δικής του κοινωνικής επανάστασης. Στη μεταβατική περίοδο από την καπιταλιστική στη σοσιαλιστική κοινωνία η μορφή της κυβέρνησης θα είναι η δικτατορία του προλεταριάτου(48).

Μια αντίστοιχη αριστερή θέση είχε πάρει και ο Λάργκο Καμπαγιέρο. Στις 24 Μάη 1936 δήλωνε:

Όταν διασπαστεί το Λαϊκό Μέτωπο, και το Λαϊκό Μέτωπο θα διασπαστεί, ο θρίαμβος των εργατών θα είναι βέβαιος. Τότε θα βάλουμε στην πράξη την δικτατορία του προλεταριάτου, που δεν σημαίνει την καταπίεση του προλεταριάτου, αλλά την καταπίεση των καπιταλιστικών και αστικών τάξεων(49).

Ομως, όταν ο Λάργκο Καμπαγιέρο έγινε πρωθυπουργός, οι τόνοι άλλαξαν: "Πρώτα πρέπει να κερδίσουμε τον πόλεμο και ύστερα μπορούμε να μιλήσουμε για την επανάσταση"(50).

Οι Αναρχικοί έπαιξαν ένα κρίσιμο ρόλο στην Ισπανική Επανάσταση. Για πρώτη φορά στην ιστορία βρέθηκαν στο κέντρο της ταξικής αρένας, ειδικά στην Καταλωνία. Πέρασαν από ένα μεγάλο τεστ και απέτυχαν παταγωδώς. Επειδή αρνιόντουσαν κάθε είδους κρατική οργάνωση, οι Αναρχικοί δεν έκαναν την διάκριση ανάμεσα σ'ένα αστικό κράτος κι ένα εργατικό κράτος. Ομως η κατάρρευση του επίσημου κράτους το 1936 άφηνε ένα κενό. Δύσκολα μπορούσε κανείς ν'αποφύγει να δώσει απαντήσεις στο ποιος θα κάλυπτε αυτό το κενό. Η απάντηση των Αναρχικών ήταν μια δεξιά επιλογή: μπήκαν στην κυβέρνηση. Ο ηγέτης της CNT Ντιέγο Αβάδ ντε Σαντιλάν, έλεγε στις

13 Σεπτέμβρη 1936:

Η είσοδος της CNT στην κεντρική κυβέρνηση είναι ένα από τα πιο σημαντικά γεγονότα στην ιστορία της χώρας μας. Η CNT ήταν πάντοτε, από πεποίθηση και για λόγους αρχής, αντι-κρατιστική και ενάντια σε κάθε μορφή κυβέρνησης... Αλλά οι συνθήκες έχουν μεταβάλλει τη φύση του Ισπανικού κράτους και της κυβέρνησης... Η κυβέρνηση έχει πάψει να είναι μια δύναμη καταστολής ενάντια στην εργατική τάξη, όπως και το κράτος δεν είναι πια ένα όργανο που χωρίζει την κοινωνία σε τάξεις. Και τα δυο θα σταματήσουν την καταπίεση του λαού, ακόμα περισσότερο από τη στιγμή που η CNT συμπεριλαμβάνεται στα όργανά τους(51).

Η ανικανότητα των Αναρχικών να προωθήσουν μια εναλλακτική κρατική οργάνωση απέναντι στη χρεοκοπία της αστικής δημοκρατίας, έδωσε τη δυνατότητα στο Κομμουνιστικό Κόμμα και τους συμμάχους του να υπονομεύσουν την επανάσταση. Όπως επιχειρηματολόγησε ο Τρότσκι:

Το να αποκρύπτεις την κατάληψη της εξουσίας, είναι σα να εγκαταλείπεις εθελοντικά την εξουσία σε αυτούς που την κατέχουν, στους εκμεταλλευτές. Η ουσία κάθε επανάστασης βρισκόταν και βρίσκεται στο ότι βάζει μια νέα τάξη στην εξουσία, δίνοντάς της έτσι τη δυνατότητα να υλοποιήσει το πρόγραμμά της. Είναι αδιανόητο να κηρύσσεις τον πόλεμο, αλλά ν'αρνείσαι τη νίκη. Είναι αδιανόητο να οδηγείς τις μάζες στην εξέγερση χωρίς να έχεις προετοιμαστεί για την κατάληψη της εξουσίας(52).

Πολλά χρόνια πριν, το 1931, ο Τρότσκι, είχε σχεδόν προφητεύσει με ακρίβεια το μέλλον των Αναρχικών μέσα στην Ισπανική Επανάσταση:

Οι αναρχοσυνδικαλιστές αρνούνται την πολιτική μέχρι τη στιγμή που τους πιάνουν από το γιακά: τότε κάνουν τόπο στην πολιτική, αλλά δυστυχώς στην πολιτική της εκθρικής τάξης... Από τη στιγμή που ο αναρχοσυνδικαλισμός στην Ισπανία, μετακινείται αναπόφευκτα προς την πιο αξιολύπητη και γελοία χρεοκοπία, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Ισπανική Επανάσταση θα είναι η ταφόπλακα του Αναρχισμού. Αλλά πρέπει να εξασφαλίσουμε ότι η ταφόπλακα του αναρχοσυνδικαλισμού δεν θα γίνει ταυτόχρονα και η ταφόπλακα της επανάστασης(53).

Ποιος ήταν ο ρόλος του POUM; Το γαλλόφωνο έντυπο του POUM, La

Revolution Espagnole, διακήρυττε στις 3 Σεπτέμβρη του 1936 ότι η δικτατορία του προλεταριάτου έχει ήδη πραγματοποιηθεί: "Δεν υφίσταται διπλή εξουσία στην Καταλωνία. Η εργατική τάξη έχει τον αποτελεσματικό έλεγχο όλης της κοινωνίας"(54). Στις 6 Σεπτέμβρη ο ηγέτης του POUM, Αντρέας Νιν έλεγε σε μια μαζική συγκέντρωση ότι η εργατική τάξη είχε κερδίσει ήδη την κρατική εξουσία στην Ισπανία.

"Σύντροφοι, όλα τα συγκεκριμένα προβλήματα της δημοκρατικής επανάστασης, που η αστική τάξη στάθηκε ανίκανη να ικανοποιήσει, λύθηκαν από το ένοπλο προλεταριάτο μέσα σε λίγες μέρες" [χειροκροτήματα](55).

Στις 26 Σεπτέμβρη 1936, όπως έχουμε σημειώσει, το POUM μπήκε στην κυβέρνηση της Καταλωνίας και ο Νιν έγινε υπουργός Δικαιοσύνης. Ήταν γεμάτος ευφορία. Όμως η επιπόλαια υπεραισιοδοξία του βρισκόταν σε πλήρη αντίθεση με τα γεγονότα. Όπως περιγράφουν οι Μπρουέ και Τεμίμ, η νέα κυβέρνηση,

με την υποστήριξη της CNT και του POUM, ήταν στην πραγματικότητα η θανατική καταδίκη της εξουσίας των Επιτροπών. Την 1η Οκτώβρη η Επιτροπή Αντιφασιστικών Πολιτοφυλακών αυτοδιαλύθηκε και μ'ένα μανιφέστο υιοθέτησε την πολιτική της νέας κυβέρνησης. Στις 9 Οκτώβρη, ένα διάταγμα με την έγκριση του Νιν και των υπουργών της CNT, διάλυσε "τις Τοπικές Επιτροπές, ανεξάρτητα από τον τίτλο ή το σκοπό τους καθώς και όλες τις οργανώσεις που είχαν δημιουργηθεί για να αντισταθούν στο ανατρεπτικό κίνημα (του Φρανκο) σε όλη την Καταλωνία(56).

Ακόμα και όταν το POUM διώχθηκε από την κυβέρνηση μετά από αίτημα του ΚΚ, στις 17 Δεκέμβρη 1936, η υπερβολική αισιοδοξία συνεχίστηκε. Η La Batalla, εμφανίστηκε με τον περήφανο τίτλο "δεν είναι δυνατόν να κυβερνήσετε χωρίς το POUM, πολύ περισσότερο ενάντια στο POUM". Τα γεγονότα έδειξαν ότι ήταν δυνατόν (57). Η κριτική του Τρότσκι για την είσοδο του POUM στην κυβέρνηση ήταν σκληρή, αλλά απολύτως δικαιολογημένη: "Δεν υπάρχει μεγαλύτερο έγκλημα από την συμμαχία με την αστική τάξη σε μια περίοδο σοσιαλιστικής επανάστασης"(58).

Η είσοδος του POUM στην κυβέρνηση συνασπισμού ελλάττωσε τις πιέσεις πάνω στην ηγεσία της CNT για να έλθει σε ρήξη με την αστική τάξη. Ο Τρότσκι έκανε κριτική στους ηγέτες του POUM ότι ήταν πολύ συμβιβαστικοί απέναντι στην CNT. Ήδη από τις 31 Μάη 1931, απέρριπτε σαν εντελώς λαν-

θασμένη την αντιμετώπιση που είχε το Μπλοκ των Εργατών και Αγροτών (BOC), η μελλοντική κυρίαρχη δύναμη μέσα στο POUM, απέναντι στους Αναρχικούς.

Η Καταλανική Ομοσπονδία (όπου επικρατούσε το BOC)... έχει πάρει μια υποχωρητική θέση απέναντι στους αναρχοσυνδικαλιστές. Αυτό σημαίνει ότι έχει αντικαταστήσει την επαναστατική πολιτική του ενιαίου μετώπου με την ομορτυλιστική πολιτική του καλοπιάσματος των αναρχοσυνδικαλιστών...(59).

Οι ηγέτες του POUM πάντοτε διαπραγματεύονταν με την CNT στο επίπεδο της ηγεσίας. Ποτέ δεν προσπάθησαν ν'απευθυνθούν στη βάση της. Ο ίδιος ο Νιν δήλωνε:

Είναι φανερό ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στη βάση και στην ηγεσία της CNT, αλλά δεν έχουμε άλλο δρόμο από το να προσεγγίσουμε σε μια συμφωνία με την ηγεσία της και με αυτό τον τρόπο να κερδίσουμε κάποια επιρροή στη βάση(60).

Παραδόξως ο τρόπος με τον οποίο το POUM αντιμετώπισε τελικά τους Αναρχικούς και τη CNT ήταν με το να φτιάξει ένα ξεχωριστό δικό του συνδικάτο - τη FOUS. Ο Τρότσκι ερμήνευσε ως εξής αυτή την ενέργεια:

(Οι ηγέτες του POUM) για να μην έλθουν σε σύγκρουση με την ηγεσία των Αναρχικών, δεν έφτιαξαν δικούς τους πυρήνες μέσα στη CNT και γενικά απέφυγαν να κάνουν παρέμβαση στη βάση της...

Το POUM απέφυγε αυτή την παρέμβαση για να μην προκαλέσει ενοχλήσεις στις κοινές συναντήσεις των ηγεσιών και για να μην χάσει τη δυνατότητα που είχε να παίζει το ρόλο του συμβουλάτορα της CNT... Οι ηγέτες του POUM μιλούσαν με τη μεγαλύτερη ευφράδεια για τα πλεονεκτήματα της σοσιαλιστικής επανάστασης σε σχέση με την αστική επανάσταση. Αλλά δεν έκαναν τίποτα σοβαρό για να προετοιμάσουν αυτή τη σοσιαλιστική επανάσταση. Κι αυτό επειδή μια τέτοια προετοιμασία θα σήμαινε την τολμηρή, αλύπητη, αμείλικτη κινητοποίηση των Αναρχικών, Κομμουνιστών, Σοσιαλιστών εργατών ενάντια στις προδοτικές ηγεσίες τους. Ήταν αναγκαίο οι ηγέτες του POUM να μη φοβηθούν να διαχωριστούν από αυτές τις ηγεσίες, έστω κι αν αυτό θα τους έβαζε στο στόχαστρο όλων των υπόλοιπων. Να προωθούν αιχμηρά και καθαρά συνθήματα, να προειδοποιούν για την "αυριανή μέρα" και χρησιμοποιώντας τα ίδια τα γεγονότα να προωθούν την αμφισβήτηση των επίσημων ηγεσιών με στόχο

την ανατροπή τους(61).

Το συνδικάτο του POUM, με τον Νιν σαν γενικό γραμματέα, αριθμούσε περίπου 60.000 μέλη, όπου τα περισσότερα ήταν υπάλληλοι(62). Αρκεί και μόνο μια σύγκριση με τη CNT που είχε ενάμιση εκατομμύριο και την UGT με ένα παρόμοιο αριθμό μελών. Το φτιάξιμο της FOUS ήταν ένα θανατηφόρο λάθος, αφού και το POUM και η CNT είχαν τη βάση τους στην Καταλωνία, όπου πρακτικά όλη η βιομηχανική εργατική τάξη ήταν οργανωμένη στη CNT.

Δίχως να έχει καμιά ευκαιρία επιβίωσης σαν ανεξάρτητη οργάνωση, η FOUS αποφάσισε τον Σεπτέμβριο του 1936 να ενσωματωθεί στην UGT, έστω κι αν αυτή η εργατική Συνομοσπονδία δεν είχε σχεδόν καθόλου επιρροή στην Καταλωνία. Η εξήγηση που έδωσε ο Νιν στη La Batalla της 23 Σεπτεμβρίου 1936 ήταν εξαιρετικά ανεπαρκής: "Οι συνδικαλισμένοι εργάτες που προσανατολίζονται στον αναρχισμό πρέπει να οργανωθούν στη CNT, αυτοί που προσανατολίζονται ή επηρεάζονται από τους Μαρξιστές πρέπει να οργανωθούν στην UGT"(63). Η συμβιβαστική πολιτική του POUM απέναντι στους ηγέτες της CNT, υποβοηθούσε στην πραγματικότητα την υποχωρητικότητα της CNT απέναντι στους Σταλινικούς και τους συμμάχους τους. Αυτό καταδίκασε την επανάσταση στην τελική ήττα. Ο Τρότσκι γράφει:

Σε αντίθεση με αυτά που και το ίδιο το POUM επιδίωκε σαν στόχους, το POUM αποδείχθηκε σε τελευταία ανάλυση ότι ήταν εμπόδιο στο δρόμο για το χτίσιμο ενός επαναστατικού κόμματος... Η επανάσταση αποστρέφεται τον κεντρισμό... Ο αριστερός κεντρισμός, ιδιαίτερα κάτω από επαναστατικές συνθήκες, είναι έτοιμος ν'αποδεχθεί εύκολα το πρόγραμμα της σοσιαλιστικής επανάστασης και δεν τσιγκουνεύεται τις θορυβώδεις φράσεις. Ομως η μοιραία ασθένεια του κεντρισμού είναι ότι δεν μπορεί να βγάλει τα θαρραλέα τακτικά και οργανωτικά συμπεράσματα από τις γενικές του αντιλήψεις(64).

Η ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ ΜΑΔΡΙΤΗΣ

Μέχρι τον Δεκέμβριο ο πόλεμος πήγαινε άσχημα για την Δημοκρατία. Ο Φράνκο είχε τον έλεγχο του μεγαλύτερου μέρους του στρατού, όλη την αεροπορία και η Γερμανική και Ιταλική βοήθεια του έδινε το πλεονέκτημα του καλύτερου εξοπλισμού. Στη διάρκεια του καλοκαιριού και του φθινοπώρου, οι δυνάμεις των φασιστών προέλαυναν σταθερά στις βόρειες και νοτιοδυτικές περιοχές της Ισπανίας, έχοντας ν'αντιμετωπίσουν μόνο τις ελάχιστες πιστές στην κυβέρνηση στρατιωτικές μονάδες των αγροτικών αυτών επαρχιών.

Η καταστολή που ακολουθούσε το πέρασμα των φασιστών ήταν ανελέητη. Για παράδειγμα, σ'ένα ορεινό χωριό βόρεια της Μαδρίτης συνέλαβαν και τους 31 κάτοικους που είχαν ψηφίσει υπέρ του Λαϊκού Μετώπου στις εκλογές. Μετά από μια σύντομη ανάκριση, δεκατρείς από αυτούς εκτελέστηκαν επι τόπου. Στη Λόρο ντελ Ρίο, μια κωμόπολη 11.000 κατοίκων κοντά στη Σεβίλη, πάνω από 300 κάτοικοι εκτελέστηκαν από τους φασίστες. Η καταστολή ήταν ακόμα μεγαλύτερη στις πόλεις, έτσι ώστε ακόμα και σήμερα να μην είναι γνωστός ο ακριβής αριθμός των θυμάτων της φασιστικής θηριωδίας.

Τον Νοέμβριο του 1936 ο Φράνκο είχε πλησιάσει στα περίχωρα της Μαδρίτης. Η πτώση της πρωτεύουσας θα σήμαινε μια αποφασιστική νίκη των φασιστών, αλλά ταυτόχρονα θ'αφαιρούσε από το Λαϊκό Μέτωπο τη δυνατότητα να εμφανίζεται στο εξωτερικό σαν την νόμιμη κυβέρνηση της Ισπανίας.

Η κυβέρνηση και οι ηγέτες των κομμάτων του Λαϊκού Μετώπου και των συνδικάτων έδειξαν το πόσο κατανοούν τη σημασία της μάχης της Μαδρίτης με το να ...μετακομίσουν στη Βαλένθια. Η προφανής έλειψη αυτοπεποίθησης της κυβέρνησης στην αρχή έσπειρε τον πανικό σ'όλη την πόλη. Ομως, η ανάγκη της υπεράσπισης της Μαδρίτης οδήγησε στον σχηματισμό μιας Επιτροπής Αμυνας, που τον έλεγχό της πήρε σύντομα το Κομμουνιστικό Κόμμα. Ενας μεγάλος αριθμός εργατών εξοπλίστηκε για πρώτη φορά και άρχισαν να κατασκευάζονται χαρακώματα στα κρίσιμα σημεία. Ταυτόχρονα άρχισαν να έρχονται τα πρώτα όπλα από την ΕΣΣΔ.

Σημαντικό ρόλο στην άμυνα της Μαδρίτης έπαιξαν οι μαχητές των Διεθνών Ταξιαρχιών. Πάνω από 30.000 εθελοντές απ' όλο τον κόσμο εντάχθηκαν στις Ταξιαρχίες με τη μοναδική επιθυμία να χτυπήσουν το φασισμό και να παλέψουν στο πλευρό των εργατών της Ισπανίας. Η μαζική διεθνιστική

αλληλεγγύη ήταν συνέπεια ενός τεράστιου κινήματος συμπαράστασης που αγκάλιαζε εκατομμύρια εργάτες. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ το ΚΚ Γαλλίας που στήριζε την ίδια εποχή την κυβέρνηση του Γαλλικού Λαϊκού Μετώπου, συμφώνησε να μην σταλεί στρατιωτική βοήθεια στην Δημοκρατική Ισπανία, χιλιάδες Γάλλοι εργάτες εντάχθηκαν στις Ταξιαρχίες. Οι Διεθνοταξιαρχίτες πολέμησαν με πάθος και αυτοθυσία και η στρατιωτική τους συνεισφορά ήταν μεγάλη.

Ο αποφασιστικός παράγοντας στην άμυνα της Μαδρίτης δεν ήταν τα όπλα του Στάλιν. Ήταν η γενναιότητα και η πρωτοβουλία των εργατών της πρωτεύουσας. Οι πολιτοφυλακές πολέμησαν δρόμο με δρόμο, συχνά σπίτι με σπίτι. Χιλιάδες εργάτες που δεν είχαν κρατήσει ποτέ όπλο, άρπαζαν ένα τουφέκι, έπαιρναν το τραμ και πήγαιναν στα χαρακώματα του μετώπου στην άκρη της πόλης.

Επειδή δεν είχαν αντιαρματικά όπλα, οι εργάτες επινοούσαν αυτοσχέδιες εκρηκτικές συσκευές. Σε μια μαζική συγκέντρωση ένας από αυτούς εξηγούσε την τεχνική του: "Λοιπόν, κυτάξτε, είναι πολύ εύκολο. Πέφτεις στο έδαφος με μια βόμβα στο χέρι και αφήνεις το τανκ να έλθει μέχρι τρία μέτρα κοντά και τότε πετάς τη βόμβα στις ερπύστριες. Αν εκραγεί, το τανκ τινάζεται στον αέρα. Αν όχι...αν δεν εκραγεί"... , σταμάτησε για λίγο μη ξέροντας πώς να συνεχίσει, "αν δεν εκραγεί", συνέχισε τελικά, "τότε το τανκ σου τσακίζει τα κόκκαλα".

Μετά από ένα μήνα σκληρών συγκρούσεων, η φασιστική επίθεση έχασε την αρχική ορμή της και υποχώρησε από το μέτωπο της Μαδρίτης. Αυτή η νίκη ήταν μια ανάσα για τη Δημοκρατία, στον πόλεμο ενάντια στον Φράνκο και τους φασίστες. Όμως, από την άλλη μεριά, σηματοδότησε και το ξεκίνημα των επιθέσεων της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου ενάντια στις κατακτήσεις της Επανάστασης.

Αν και αυτοί που κέρδισαν τη μάχη της Μαδρίτης ήταν οι ίδιοι οι εργάτες της πρωτεύουσας, ο μηχανισμός του Κομμουνιστικού Κόμματος ήταν αυτός που βγήκε ενισχυμένος. Εχοντας την αποκλειστικότητα της κατοχής και της διάθεσης του Σοβιετικού οπλισμού, πήρε το πάνω χέρι στην κυβέρνηση. Αυτή τη νέα δύναμη που απόκτησε η ηγεσία του ΚΚ, την χρησιμοποίησε για να θάψει κάθε φωνή που έκανε κριτική από τ'αριστερά.

Τον Φλεβάρη του 1937 το Κομμουνιστικό Κόμμα απαίτησε από την κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου και πέτυχε να επιβληθεί λογοκρισία σε όλα τα

έντυπα του POUM, εκτός από την Καταλωνία. Στις 10 Φλεβάρη η κυβέρνηση δήμεισε τα τυπογραφεία της καθημερινής εφημερίδας της πολιτοφυλακής του POUM στην Μαδρίτη El Compañiente Rojo (Ο Κόκκινος Μαχητής). Το ίδιο έκανε στην εφημερίδα της νεολαίας του στη Βαλένθια Juventud Roja (Η Κόκκινη Νεολαία). Απόπειρες καταστολής έγιναν και ενάντια στα έντυπα της CNT. Το Μάρτη η κυβέρνηση έκλεισε την τοπική εφημερίδα της CNT στη Χώρα των Βάσκων. Η συντακτική της επιτροπή φυλακίστηκε και το τυπογραφείο της παραχωρήθηκε στο Βασκικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Η αφορμή για την επίθεση στη CNT ήταν το γεγονός ότι οι τοπική ηγεσία της αρνήθηκε να συμμετέχει σε μια οργανωμένη από την κυβέρνηση Καθολική Λειτουργία για το Πάσχα! Σιγά σιγά πολλά μέλη του POUM και της CNT άρχισαν να "εξαφανίζονται" πέφτοντας θύματα απαγωγής των πρακτόρων της μυστικής αστυνομίας του Στάλιν, της GPU, που είχαν κατακλύσει την Ισπανία, κάτω από το κάλυμμα των Διεθνών Ταξιαρχιών.

Στο ίδιο χρονικό διάστημα αφοπλίστηκαν οι Πολιτοφυλακές της Μαδρίτης και της Βαλένθια και περιορίστηκαν οι αρμοδιότητες των εργατικών κολλεκτίβων στα εργοστάσια. Το ΚΚ άρχισε τις πιέσεις για κατάργηση των ένο-

Μαδρίτη, Νοέμβριος 1936. Ενοπλιοι εργάτες σε ένα διάλειμμα της μάχης.

πλων τμημάτων των εργατών και την αναγκαστική ένταξή τους σ'ένα συγκεντρωτικό "Λαϊκό Στρατό", στα πρότυπα του παλιού αστικού. Τελικά, αυτός ο στρατός επιβλήθηκε με απόφαση της κυβέρνησης το Γενάρη. Αρχικά οι μόνες πολιτοφυλακές που συμμετείχαν εθελοντικά ήταν αυτές που ελεγχότουσαν από τους Σταλινικούς.

Στο βόρειο μέτωπο της Αραγκόν, αυτή η απόφαση έμεινε στα χαρτιά, αφού κυριαρχούσαν οι πολιτοφυλακές της Καταλωνίας, όπου το ΚΚ είχε μηδαμινή επιρροή. Όμως, το Κομμουνιστικό Κόμμα, χρησιμοποιώντας τα κυβερνητικά μέσα μαζικής προπαγάνδας, άρχισε μια εκστρατεία συκοφαντιών ενάντια στις πολιτοφυλακές, χαρακτηρίζοντάς τις "ανεκπαίδευτα και απείθαρχα σώματα, ανίκανα να αντισταθούν αποτελεσματικά στον Φράνκο". Αυτά τα έλεγε για τους εργάτες που κράτησαν πάνω τους το φορτίο του σκληρού πολέμου ενάντια στους φασίστες για έξη ολόκληρους μήνες σε πόλεις και χωριά!

Φτάνοντας η άνοιξη του 1937, είτε με την άγρια καταστολή, είτε με την συνεχή προπαγάνδα, οι κατακτήσεις της επανάστασης είχαν περιοριστεί σημαντικά στο σύνολο σχεδόν της Δημοκρατικής Ισπανίας, με εξαίρεση τα επαναστατικά προπύργια της Καταλωνίας και της Αραγκόν. Σε αυτές τις περιοχές, παρά τις υποχωρήσεις των ηγεσιών της CNT και του POUM, κυριαρχούσε ο επαναστατικός ενθουσιασμός.

Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Οι βδομάδες που ακολούθησαν τα γεγονότα της 19 Ιουλίου 1936, χαρακτηρίστηκαν από μια συνεχή πάλη ανάμεσα στην προλεταριακή εξουσία των εργοστασιακών επιτροπών και της ένοπλης εργατικής πολιτοφυλακής, και στην κυβέρνηση των Δημοκρατικών. Από τη σύγκρουση κερδίσιμη βγήκε η τελευταία.

Στις 9 Οκτώβρη 1936 η κυβέρνηση αποφάσισε να διαλύσει τις Επιτροπές και να επαναφέρει στις θέσεις τους τις παλιές τοπικές διοικήσεις. Η αντίδραση της βάσης του POUM στη συμμετοχή της ηγεσίας της στη διάλυση των Επιτροπών ήταν μεγάλη. Για παράδειγμα στη Λέριδα, σε μια περιοχή που η δύναμη του POUM ήταν πολύ μεγάλη, διαμαρτυρήθηκαν μαζικά όλες οι τοπι-

κές οργανώσεις του κόμματος. Τελικά ο Αντρέας Νιν πήγε μαζί με ένα κυβερνητικό κλιμάκιο για να τους πείσει επι τόπου να δεχθούν το Διάταγμα για την κατάργηση των Επιτροπών.

Υποδέχθηκαν την κυβερνητική αντιπροσωπεία με τα όπλα στα χέρια, αλλά όταν είδαν τον Νιν ανάμεσα στους αξιωματούχους, υποτάχθηκαν στην κομματική πειθαρχία και συμφώνησαν... Στις 16 Νοέμβρη, αφού οι διαμαρτυρίες είχαν σχετικά κοπάσει, η κυβέρνηση της Καταλωνίας με νέο Διάταγμα κατήργησε όλες τις 3000 θέσεις των επιτροπών, των λαϊκών δικαστηρίων κλπ, στις περισσότερες από τις οποίες βρίσκονταν εργάτες. Έτσι ο σκελετός της εργατικής εξουσίας περιορίστηκε σημαντικά(65).

Στις 28 Οκτώβρη 1936 αποφασίστηκε ο αφοπλισμός των εργατών.

Ξεκίνησε μια απόπειρα για την αποκατάσταση της αστικής αστυνομίας. Τους πρώτους μήνες μετά τις 19 Ιουλίου 1936, τα καθήκοντα αστυνόμευσης ανήκαν αποκλειστικά στις εργατικές περιπόλους στην Καταλωνία και στη μιλιτσία στη Μαδρίτη και στη Βαλένθια... Η αναβίωση της αστικής αστυνομίας επιχειρήθηκε μέσα από τη διόγκωση της μέχρι τότε μικρής δύναμης των τελωνιακών φρουρών, των Καραμπινέρος. Με διαταγές του υπουργού Οικονομικών, Νεγκρίν, οι Καραμπινέρος μεταράπηκαν σε μια βαριά οπλισμένη δύναμη πραιτωριανών που έφτασε τους 40.000 άνδρες.

Στις 28 Φλεβάρη 1937, απαγορεύτηκε στους Καραμπινέρος ν' ανήκουν σε πολιτικά κόμματα και σε συνδικάτα ή ακόμα και να παρακολουθούν μαζικές συγκεντρώσεις. Το ίσχυε και για τη Guardia Civil. Όλα αυτά τα μέτρα αποσκοπούσαν στο να εγγυηθούν ότι ο ρόλος της αστυνομίας θα ήταν ενάντια στο εργατικό κίνημα...

Μετά τον Απρίλη 1937 οι εργατικές πολιτοφυλακές έπαψαν να εξασκούν κάθε δραστηριότητα ελέγχου στη Μαδρίτη και τη Βαλένθια(66).

Ο Φραντς Μπορκενάου έκανε τη σύγκριση ανάμεσα στις εντυπώσεις που αποκόμισε την πρώτη φορά που επισκέφθηκε την Ισπανία τον Αύγουστο του 1936 και την δεύτερη επίσκεψή του το Φλεβάρη 1937:

Ο στρατός που έβλεπα ήταν εντελώς διαφορετικός από τη μιλιτσία που είχα γνωρίσει τον Αύγουστο. Υπήρχε ολοφάνερη διάκριση ανάμεσα στους αξιωματικούς και τους στρατιώτες - οι πρώτοι φορούσαν καλύτερες στολές και γαλόνια. Η προεπαναστατική αστυνομική δύναμη, η Guardia Civil (που είχε μετονο-

μαστεί σε Guardia Nacional Republicana) ήταν πανταχού παρούσα και δεν έκανε την παραμικρή προσπάθεια να εμφανιστεί σαν προλεταριακή(67).

Μια πολύ ζωντανή περιγραφή της ζωής στη Βαρκελώνη τον Απρίλη 1937, έρχεται από την πένα του Τζωρτζ Οργουελ:

Τώρα τα πράγματα ξαναγύριζαν στο κανονικό. Τα πολυτελή εστιατόρια και ξενοδοχεία ήταν γεμάτα πλούσιους που καταβρόχθιζαν ακριβά γεύματα, ενώ για τον εργαζόμενο πληθυσμό οι τιμές των τροφίμων είχαν πιναχθεί στα ύψη χωρίς αντίστοιχη αύξηση των μεροκάματων. Πέρα από την ακρίβεια υπήρχε και μια συνεχής έλλειψη τότε τούτου και τότε του άλλου είδους που, όπως ήταν φυσικό, έπληπτε περισσότερο τους φτωχούς παρά τους πλούσιους. Τα εστιατόρια και τα ξενοδοχεία δεν φαίνεται να συναντούσαν μεγάλες δυσκολίες στην προμήθεια οποιουδήποτε αγαθού ήθελαν αλλά στις εργατικές συνοικίες οι ουρές για ψωμί, ελαιόλαδο και άλλα είδη πρώτης ανάγκης είχαν μήκος εκατοντάδες μέτρα. Προηγούμενως στη Βαρκελώνη είχα εντυπωσιαστεί από την απουσία των ζητιάνων. Τώρα υπήρχαν πλήθη από αυτούς. Εξω από τα εστιατόρια ετοιμών φαγητών της λεωφόρου Ράμπλας, ομάδες ξυπόλητων παιδιών ήταν κάθε στιγμή έτοιμες να μαζευτούν σα σμάρι μέλισσες γύρω από τον καθένα που έβγαине και να ξεφωνίζουν για λίγα αποφάγια. Οι επαναστατικές εκφράσεις έπαψαν σιγά σιγά να χρησιμοποιούνται. Τώρα οι άγνωστοι σπάνια σε προσφωνούσαν με το “συ” και το “σύντροφε”. Συνήθως άκουγες “κύριε” και “σεις”. Το “γεια σου” άρχισε αντικαθίσταται από το “χαίρετε”. Οι σερβιτόροι ξαναφόρεσαν τα κολλαριστά τους πουκάμισα και οι υπάλληλοι στα καταστήματα ξανάπιασαν το δουλοπρεπές στυλ... Με έναν έμμεσο, λαθραίο τρόπο επανερχόταν η πρακτική του φιλοδοωρήματος... και ξανάνοιξαν τα καμπαρέ και τα μπορντέλα της υψηλής κοινωνίας, πολλά από τα οποία είχαν κλειστεί από τις εργατικές περιπόλους(68).

Η τελική επίθεση των Σταλινικών και των συμμάχων τους ενάντια στην εργατική εξουσία της Καταλωνίας έμοιαζε ότι βρισκόταν πολύ κοντά.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΑΗ

Το Μάη 1937 η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος και οι πάτρωνές της στη Μόσχα ένοιωσαν αρκετά ισχυροί για να προχωρήσουν στον αποκε-

φαλισμό κάθε προλεταριακής αντιπολίτευσης στο κέντρο της επανάστασης - στη Βαρκελώνη.

Η επίθεση ξεκίνησε σε μια φάση που η κυβέρνηση αντιμετώπιζε αυξημένα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Οι Μπρουέ και Τεμίμ γράφουν:

Η παραγωγή στα εργοστάσια προχωρούσε με πολύ αργούς ρυθμούς. Το σύστημα προμηθειών ήταν ανύπαρκτο, ως καταστροφικό στην περίπτωση των τροφίμων. Το κόστος ζωής διπλασιάστηκε ανάμεσα στον Ιούλη 1936 και στον Μάρτη 1937, ενώ οι μισθοί αυξήθηκαν μόνο 15%. Το σιστίο δεν επαρκούσε. Υπήρχαν ατέλειωτες ουρές στους φούρνους, ενώ η μαύρη αγορά ανθούσε. Τα εστιατόρια είχαν ξανανοιξει, ακόμα και στη Βαρκελώνη, αλλά οι τιμές τους ήταν απλησίαστες. Οι διοικητικές υπηρεσίες που είχαν αντικαταστήσει τις Επιτροπές, είχαν μετατραπεί σε άνδρα διαφθοράς. Οι εφημερίδες του ΡΟUM και της CNT ήταν γεμάτες από γράμματα αναγνωστών που αγανακτούσαν για το κόστος ζωής και ζητούσαν να μπει ένα τέλος στα προνόμια και την ανισότητα. Στις 14 Απρίλη έγινε μια διαδήλωση γυναικών ενάντια στην αύξηση της τιμής των τροφίμων. Όμως, τα πολιτικά κόμματα και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις δεν σταματούσαν να ζητούν από τους εργάτες θυσίες σαν “συνεισφορά” στη στρατιωτική αντιμετώπιση του Φράνκο. Όλα αυτά δημιουργούσαν στον κόσμο σκεπτικισμό και πικρία(69).

Η αντιπολίτευση προς στην κυβέρνηση όλο και φούντωνε.

Στη Βαρκελώνη, κάποιοι αγωνιστές που αντιδρούσαν στη στρατιωτικοποίηση της милίτιας, δημιούργησαν την ομάδα *Φίλοι του Ντουρουτί* (από το όνομα του αναρχικού ηγέτη μιας από τις πιο δυνατές και φημισμένες εργατικές πολιτοφυλακές που είχε σκοτωθεί στη μάχη για την υπεράσπιση της Μαδρίτης). Οι *Φίλοι του Ντουρουτί* άρχισαν να κατανοούν ότι για να νικήσει η επανάσταση χρειαζόταν ένα επαναστατικό κόμμα που θα έβαζε μπρος την προοπτική της εδραίωσης της εργατικής εξουσίας. Για το σκοπό αυτό ξεκίνησαν την έκδοση της εφημερίδας *El Amigo del Pueblo* (Ο Φίλος του Λαού). Σε μια παμφλέτα που κυκλοφόρησαν τον Μάρτη του 1937 έγραφαν: “Πέρασαν οκτώ μήνες πολέμου κι επανάστασης. Βλέπουμε με βαθιά θλίψη την απομάκρυνση από την πορεία της επανάστασης... Οι εργάτες δημιούργησαν Αντιφασιστικές Επιτροπές, Τοπικές Επιτροπές, Περιπόλους Ελέγχου, αλλά οκτώ μήνες αργότερα δεν έχει απομείνει τίποτα”. Στα τέλη του Απρίλη γέμισαν τους τοίχους της Βαρκελώνης με αφίσες που καλούσαν σε ανοιχτή ρήξη με την ηγεσία της CNT και

ζητούσαν να περάσει όλη η εξουσία στην εργατική τάξη και στα δημοκρατικά όργανα των εργατών, των αγροτών και των στρατιωτών - στην ουσία στα εργατικά συμβούλια. Οι θέσεις που έκφραζαν οι *Φίλοι του Ντουρούτι* ήταν παρόμοιες με αυτές του POUM και της νεολαίας του, της JCI: "Ο πόλεμος κι η επανάσταση είναι δυο υποθέσεις που δεν μπορούν να διαχωριστούν. Σε καμιά περίπτωση, δεν μπορούμε να δεχθούμε ότι η επανάσταση πρέπει ν' αναβληθεί για μετά το τέλος της στρατιωτικής σύγκρουσης με τους φασίστες". Την άνοιξη του 1937 πολλές τοπικές οργανώσεις της CNT - FAI απηχούσαν τις ίδιες ιδέες, που τις διατύπωναν στα έντυπά τους, ακόμα και στην ίδια της απογευματινή εφημερίδα της CNT στη Βαρκελώνη, *La Noche*(70).

Η Ελευθεριακή Νεολαία Καταλωνίας κατάγγειλε την συμμαχία Κομμουνιστών και Δημοκρατικών σε μια "ισπανική αντανάκλαση των συμμαχιών της ΕΣΣΔ με την Αγγλία και τη Γαλλία", μια συμμαχία που στόχο είχε "τον στραγγαλισμό της παγκόσμιας επανάστασης". Είναι φανερό, λοιπόν, ότι τα συνθήματα της νεολαίας του POUM, της JCI, έβρισκαν ανταπόκριση στις γραμμές της νεολαίας της CNT. Στις 14 Φλεβάρη περισσότεροι από 14.000 νέοι συγκεντρώθηκαν στη Βαρκελώνη για να ιδρύσουν το Μέτωπο Επαναστατικής Νεολαίας Καταλωνίας. Ομιλητές ήταν ο Φιντέλ Μιρό, γραμματέας της Ελευθεριακής Νεολαίας, ο Σολάνο, γραμματέας της JCI και ο Αλφρέδο Μαρτίνεθ, γραμματέας του νεοϊδρυθέντος Μετώπου. Το κίνημα γρήγορα εξαπλώθηκε και στις άλλες επαρχίες: στη Μαδρίτη και στο Λεβάντε, η Ελευθεριακή Νεολαία και η JCI άρχισαν να οργανώνουν κοινές συγκεντρώσεις και καμπάνιες(71).

Τελικά και η νεολαία του Σοσιαλιστικού Κόμματος, η JSI, συσπειρώθηκε στο Μέτωπο. "Την άνοιξη του 1937 οι συνθήκες για τον επαναστατικό ξεσηκωμό άρχισαν να εμφανίζονται ξανά"(72). Οι μάζες που ακολουθούσαν το POUM και τη CNT ήταν οργισμένες που έβλεπαν τις κατακτήσεις του Ιούλη να χάνονται.

Μπροστά σε αυτή την κατάσταση ο συνασπισμός των Σταλινικών και των αστών συμμάχων τους ετοιμάστηκε για την τελική έφοδο ενάντια στο προλεταριάτο της Καταλωνίας. Η επίθεση ξεκίνησε αμέσως μετά τον γιορτασμό της Πρωτομαγιάς 1937. Αν και στην υπόλοιπη χώρα έγιναν μεγάλες εργατικές συγκεντρώσεις, στην Βαρκελώνη η Πρωτομαγιάτικη διαδήλωση απαγορεύτηκε. Για τους αγωνιστές εργάτες χτύπησε ο συναγερμός και όλοι ανέμεναν μια προβοκάτσια από την κυβέρνηση.

Εργατική Πολιτοφυλακή στη Βαρκελώνη το 1937

Αυτή η προβοκάτσια εκδηλώθηκε στο κτίριο της τηλεφωνικής εταιρείας στις 3 Μάη. Το συγκεκριμένο κτίριο ανήκε στην Αμερικανική Εταιρεία Τηλεφώνων και Τηλεγράφων και είχε από νωρίς καταληφθεί από μέλη της CNT. Μετά τον Ιούλη του '36 λειτουργούσε κάτω από τον έλεγχο μιας κοινής επιτροπής της CNT και της UGT μαζί μ'ένα κυβερνητικό επίτροπο. Στις 3 Μάη 1937 ο διευθυντής της αστυνομίας, Ροντρίγκεθ Σάλα μαζί μ'ένα ηγετικό μέλος του του σταλινικού ΚΚ Καταλωνίας πήγαν στο κτίριο με τρία καμιόνια γεμάτα αστυνόμους και επιχείρησαν να το καταλάβουν. Οι εργαζόμενοι μέλη της CNT που χειρίζονταν τα τηλέφωνα αρνήθηκαν να το παραδώσουν και αμέσως ξέσπασαν μάχες ανάμεσα στους εργάτες και την *Guardia Civil*.

Τα νέα κυκλοφόρησαν αμέσως στους εργάτες της Βαρκελώνης που αντέδρασαν με άμεσο και δραματικό τρόπο. Αν και καμιά οργάνωση δεν κάλεσε σε συγκεκριμένη δράση, σε όλη την πόλη ξέσπασε αμέσως γενική απεργία. Οδοφράγματα στήθηκαν παντού και μέσα σε λίγες ώρες η Βαρκελώνη βρισκόταν κάτω από τον έλεγχο των επαναστατημένων εργατών. "Τα χαράματα της Τρίτης (4 Μάη) σε όλους τους κεντρικούς δρόμους υπήρχαν υψωμένα οδοφράγματα. Με εξαίρεση ένα μικρό τμήμα γύρω από την έδρα της Χενεραλιτάτ, οι εργάτες της CNT και του POUM κρατούσαν την υπόλοιπη Βαρκελώνη"(73). Ο Ρομπέρ Λουζόν στη μελέτη του για τα γεγονότα του

Μάη, γράφει το πόσο ο ίδιος εντυπωσιάστηκε από την συντριπτική ανωτερότητα των οπλισμένων εργατών, που είχαν κυριαρχήσει στα εννέα δέκατα της πόλης σχεδόν χωρίς να γίνει ούτε μια σύγκρουση"(74).

Μετά από μια συνάντηση με τους ηγέτες της CNT, ο Κομπανύς (ο πρωθυπουργός της κυβέρνησης της Καταλωνίας) μίλησε στο ραδιόφωνο και αποκήρυξε την επίθεση του Ροντρίγκεθ Σάλα στην τηλεφωνική εταιρεία, κάνοντας έκκληση για ηρεμία. Η Περιφερειακή Επιτροπή της CNT τον υποστήριξε: "Αφήστε τα όπλα σας, αυτός που πρέπει να εξοντώσουμε είναι ο φασισμός". Η Solidaridad Obrera (Εργατική Αλληλεγγύη), η καθημερινή εφημερίδα των αναρχικών είχε μόνο ένα μικρό ρεπορτάζ για τα γεγονότα της προηγούμενης μέρας στη σελίδα οκτώ και δεν έγραφε λέξη για τα οδοφράγματα που υψώθηκαν σε όλη την πόλη. Στις 5 το απόγευμα, ο Χερνάντεθ Θανκάχο, ηγέτης της UGT και προσωπικός φίλος του Λάργκο Καμπαγιέρο, έφτασε με αεροπλάνο από τη Βαλένθια μαζί με δυο Αναρχικούς υπουργούς, τον Γκαρθία Ολιβέρ και την Φεντερίκα Μοντενέ. Ο ένας μετά τον άλλο άρχισαν τις ομιλίες στο ραδιόφωνο ενισχύοντας τις προσπάθειες του Κομπανύς και των περιφερειακών ηγετών της CNT να καθησυχάσουν τους εργάτες. "Αυτό που επικρατεί στην πόλη είναι ένα κύμα τρέλλας" ήταν τα λόγια του Ολιβέρ. "Πρέπει να βάλουμε αμέσως τέρμα σ' αυτή την αδελφοκτόνα σύγκρουση. Να πάει ο καθένας στο σπίτι του... η κυβέρνηση θα πάρει τ' αναγκαία μέτρα".

Την Τετάρτη 5 Μάη οι εργάτες ήταν ακόμα στα οδοφράγματα. Τότε άκουσαν στο ραδιόφωνο το κείμενο της συμφωνίας ανάμεσα στην κυβέρνηση και την CNT: κατάπαυση του πυρός και ταυτόχρονη αποχώρηση της αστυνομίας και των οπλισμένων πολιτών. Ούτε λέξη για το ποιος θα έχει τον έλεγχο της τηλεφωνικής εταιρείας. Αγωνιστές της CNT από την 23η Μεραρχία και του POUM από την 29η, που μαθαίνοντας τα νέα συγκεντρώθηκαν στο Μπαρμπάστρο για να βαδίσουν προς τη Βαρκελώνη, σταμάτησαν στα περίχωρα. Αντιπρόσωποι από την ηγεσία της CNT έπεισαν τον διοικητή της 26η Μεραρχίας Γκρεγκόριο Χοβέρ και τον αναρχικό αξιωματικό Μάξιμο Φράνκο να μην προχωρήσουν ούτε αυτοί σε υποστήριξη των εργατών... Οι Φίλοι του Ντουρούτι έβγαλαν ένα κάλεσμα για συνέχιση του αγώνα, όμως δέχτηκαν την επίθεση από την ηγεσία της CNT. Την Πέμπτη 6 Μάη η τάξη είχε σχεδόν αποκατασταθεί(75).

Την ίδια μέρα η εφημερίδα της CNT, Solidaridad Obrera, ανακοίνωνε: "Η CNT και η UGT αποφάσισαν να επιστρέψουν οι εργαζόμενοι στις δουλειές

τους"(76).

Ο αγώνας τέλειωσε. Η ομόνοια επανήλθε μαζί με την ειρήνη. Εργάτες, συνάδελφοι, ενωθείτε σαν ένας άνθρωπος για την αδελφσύνη και τη νίκη... Σήμερα οι Εργατικές Περίπολοι έκαναν μια ευγενική χειρονομία, μια χειρονομία που υποδηλώνει βαθιά υπευθυνότητα, να μπουν κάτω από τις διαταγές των ειδικών σωμάτων δημόσιας τάξης της Δημοκρατίας(77).

Χρειάστηκαν έξη μέρες για να ολοκληρωθεί η "ειρήνευση", και όταν η "τάξη" αποκαταστάθηκε αυτό οφειλόταν όχι στη δράση της αστυνομίας, αλλά στις προτροπές των ηγετών της CNT που ακατάπαυστα καλούσαν τους εργάτες να επιστρέψουν στις δουλειές τους και να παρατήσουν τα όπλα. Αν οι ηγέτες της CNT είχαν καταλάβει την εξουσία - και αν το ήθελαν θα μπορούσαν να το έχουν πετύχει σε λιγότερο από 24 ώρες - η κατάσταση θα είχε αλλάξει και στις υπόλοιπες ελεγχόμενες από τους Δημοκρατικούς ζώνες της Ισπανίας(78).

Ποιος ήταν ο ρόλος του POUM στα γεγονότα του Μάη 1937; Η ηγεσία του POUM κράτησε μια στάση που σε τελευταία ανάλυση δεν ήταν λιγότερο καταστροφική από αυτή της ηγεσίας της CNT. Όταν υψώθηκαν τα πρώτα οδοφράγματα το POUM κάλεσε τα μέλη του να συμμετέχουν στη μάχη των δρόμων. Όμως, όταν η CNT άρχισε την υποχώρηση, η ηγεσία του POUM την ακολούθησε. Μπλοκαρισμένη στην λάθος τακτική της απεύθυνσης μόνο στην ηγεσία των Αναρχικών με στόχο να την πείσει ν' αλλάξει στρατηγική, ακολούθησε τον ίδιο καταστροφικό δρόμο. Την τέταρτη μέρα ζήτησε από τα μέλη του να εγκαταλείψουν τα οδοφράγματα και ο ίδιος ο Νιν πήγε αυτοπροσώπως στα βόρεια της πόλης για να συναντήσει τις οπλισμένες πολιτοφυλάκες που ελέγχονταν από το POUM και να τους ζητήσει να μην προχωρήσουν στο κέντρο της πόλης.

Υπήρξαν φωνές μέσα στην αριστερά που δεν κατρακύλισαν στο συμβιβασμό και καλούσαν τους εργάτες να συνεχίσουν τη γενική απεργία και να μην εγκαταλείψουν τα οδοφράγματα. Στις 5 Μάη οι Φίλοι του Ντουρούτι μοίρασαν μια προκήρυξη που καλούσε στον

...αφοπλισμό όλων των αστικών δυνάμεων καταστολής. Κοινωνικοποίηση της οικονομίας. Διάλυση των πολιτικών κομμάτων που είναι εχθρικά με την εργατική τάξη. Δεν θα υποχωρήσουμε στους δρόμους. Πριν απ' όλα η Επανάσταση. Χαιρετίζουμε τους συντρόφους μας του POUM, τ' αδέρφια μας στους δρόμους.

*Χιλιάδες εργάτριες είδαν στην επανάσταση το δρόμο για το σταμάτημα
και της γυναικείας καταπίεσης*

Για την κοινωνική επανάσταση, κάτω η αντεπανάσταση(79).

Τα ίδια ζητούσε και η μικρή τροτσκιστική ομάδα, οι Μπολσεβίκοι - Λενινιστές, στη δική της προκήρυξη:

Για την επαναστατική αντιέπιθεση. Κανένας συμβιβασμός. Αφοπλίστε την αντιδραστική Guardia Civil και τους Asaltos (Φρουρές Εφόδου). Είναι η στιγμή της απόφασης. Την επόμενη φορά θα είναι πολύ αργά. Γενική απεργία σε όλα τα εργοστάσια που δεν λειτουργούν για τις ανάγκες του πολέμου ενάντια στους φασίστες, μέχρι την παραίτηση της αντιδραστικής κυβέρνησης. Μόνο η προλεταριακή εξουσία μπορεί να εξασφαλίσει τη στρατιωτική νίκη. Πλήρης εξοπλισμός της εργατικής τάξης. Ζήτω η ενότητα CNT-FAI και POUM. Ζήτω το Επαναστατικό Ενιαίο Μέτωπο. Επιτροπές επαναστατικής άμυνας στα μαγαζιά, στα εργοστάσια, στα οδοφράγματα". Μπολσεβίκοι - Λενινιστές, Ισπανικό Τμήμα

της 4ης Διεθνούς(80).

Αλοιμόνο, αυτές οι φωνές ήταν πολύ αδύνατες για να επηρεάσουν μαζί τους εργάτες της Βαρκελώνης. Όπως γράφει ο Φέλιξ Μόροου, οι *Φίλοι του Ντουρούτι* και οι *Μπολσεβίκοι Λενινιστές* κατόρθωσαν να ξαναφέρουν αρκετούς εργάτες στα οδοφράγματα την Πέμπτη και τη νύχτα της Παρασκευής, αλλά δεν ήταν αρκετά ριζωμένοι μέσα στις μάζες, ώστε να οργανώσουν ένα μακρόχρονο αγώνα".

Και στο ίδιο το POUM υπήρχαν αντιδράσεις. Η τοπική επιτροπή της Βαρκελώνης κατηγόρησε την ηγεσία του ότι είχε "υποταχθεί" στην αντεπανάσταση κάτω από τις πιέσεις της συμβιβαστικής ηγεσίας της CNT. Το ίδιο έκανε και η νεολαία του κόμματος, η JCI, η οποία απαίτησε την διαγραφή της δεξιάς ηγεσίας στη Βαλένθια και την αυτοκριτική της ηγεσίας στη Βαρκελώνη. Η εσωτερική σύγκρουση και η διάσπαση φαινόταν ότι ήταν πολύ κοντά και ο μόνος λόγος που αποφεύχθηκαν ήταν το γεγονός ότι στις 16 Μάη το ίδιο το POUM έγινε στόχος της καταστολής από την κυβέρνηση και τους Σταλινικούς.

Οι πέντε μέρες της σύγκρουσης στους δρόμους της Βαρκελώνης κόστισαν τη ζωή σε 500 ανθρώπους. Στην πραγματικότητα οι περισσότεροι δολοφονήθηκαν από τη Guardia Civil τις τελευταίες ώρες της εξέγερσης και αφού είχαν εγκαταλείψει τα οδοφράγματα κάτω από τις προτροπές της ηγεσίας τους. Όμως, οι μέρες της βάρβαρης καταστολής που ακολούθησαν θα άφηναν πολλαπλάσιους νεκρούς αγωνιστές.

Το βράδυ της Παρασκευής 5.000 βαριά οπλισμένοι Asaltos κατέφθασαν από τη Βαλένθια και εισέβαλαν στην πόλη σαν στρατός κατοχής. Το πρώτο πράγμα που έκαναν ήταν να "καταλάβουν όλα τα τυπογραφεία και να συλλάβουν την ηγεσία των *Φίλων του Ντουρούτι*. Ομάδες των Asaltos περιπολούσαν στους δρόμους και τρομοκρατούσαν τους εργάτες... Αρχισαν μαζικές συλλήψεις... Τις επόμενες βδομάδες άρχισαν τα αντίποινα, ξεκινώντας πρώτα από τις εργατογειτονιές των περιχώρων της Βαρκελώνης που είχαν τολμήσει ν'αντισταθούν..."(81).

Η τελική πράξη της προδοσίας παίχτηκε δυο μήνες αργότερα στις αγροτικές κολλεκτίβες της Αραγκόν. Εκεί, οι κολλεκτίβες διαλύθηκαν με τη βία και το Συμβούλιο της Αραγκόν, η τοπική κυβέρνηση που ελεγχόταν από τους Αναρχικούς, καταργήθηκε. Εκατοντάδες αγωνιστές της CNT συνελήφθηκαν.

Αυτό το τελευταίο οχυρό της επανάστασης τσακίστηκε από ένα στρατό που στην ηγεσία του βρίσκονταν οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος. Το ΚΚ αποτελούσε πια την κυρίαρχη πολιτική δύναμη και καθόριζε την τύχη της Δημοκρατίας.

Μίλια μακριά ο Τρότσκι, εξόριστος πια στο Μεξικό, έγραψε στις 24 Αυγούστου 1937:

Όλες οι περιγραφές των γεγονότων του Μάη δείχνουν ότι με μια ηγεσία με σοβαρότητα και αυτοπεποίθηση η εξέγερση της Βαρκελώνης θα ήταν νικηφόρα... Αν το προλεταριάτο της Καταλωνίας είχε καταλάβει την εξουσία το Μάη του '37, όπως την είχε καταλάβει τον Ιούλη του '36, θα έβρισκε πλάι της υποστήριξη σε όλη την υπόλοιπη Ισπανία. Η αστική - σταλινική αντίδραση δεν θα έβρισκε ούτε δυο συντάγματα που θα δεχόντουσαν να τσακίσουν τους Καταλανούς εργάτες. Στις περιοχές που ήταν καταλειμμένες από τον Φράνκο, όχι μόνο οι εργάτες, αλλά και οι αγρότες θα έστρεφαν το βλέμμα στο προλεταριάτο της Βαρκελώνης, θ' απομόνωναν τον φασιστικό στρατό και θα τον οδηγούσαν στην αποσύνθεση. Είναι αμφίβολο αν κάτω από τέτοιες συνθήκες η οποιαδήποτε ξένη κυβέρνηση θα διακινδύνευε να στείλει το στρατό της στο καυτό χώμα της Ισπανίας. Η επέμβαση θα ήταν αδύνατη ή το λιγότερο εξαιρετικά επικίνδυνη.

Φυσικά σε κάθε εξέγερση υπάρχει ένα στοιχείο αβεβαιότητας και ρίσκου. Αλλά η πορεία των γεγονότων έδειξε ότι ακόμα και στην περίπτωση της ήττας, η κατάσταση του ισπανικού προλεταριάτου θα ήταν ασύγκριτα πιο ευνοϊκή απ' ό,τι είναι τώρα, για να μην αναφερθώ στο ότι αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για να εξασφαλίσει ένα επαναστατικό κόμμα το μέλλον του.

ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Τα γεγονότα του Μάη στη Βαρκελώνη σημάδεψαν το τέλος της επανάστασης. Από 'δω και μπρος η αντεπανάσταση προχώρησε με ραγδαίους ρυθμούς.

Ο πρώτος στόχος της συμμαχίας Σταλινικών και αστών Δημοκρατικών ή-

ταν το ΡΟΥΜ. Στις 28 Μάη 1937 η εφημερίδα του, La Batalla, κηρύχθηκε παράνομη. Τη νύχτα της 16 Ιούνη συνέλαβαν όλη την κεντρική του επιτροπή. Ο Αντρέας Νιν μεταφέρθηκε ξεχωριστά σε μια μυστική φυλακή από τους πράκτορες της σταλινικής GPU και εκτελέστηκε στα κρυφά με την κατηγορία ότι ήταν ...πράκτορας του Φράνκο και του Τρότσκι! Τα απλά μέλη του ΡΟΥΜ και της CNT κυνηγιόντουσαν στους δρόμους και είτε φυλακίζονταν, είτε δολοφονούνταν μετά από βασανιστήρια. Στους μήνες που ακολούθησαν κάθε αριστερή κριτική απέναντι στην κυβέρνηση, στο Κομμουνιστικό Κόμμα ή στην ΕΣΣΔ, χαρακτηριζόταν αμέσως σαν "τροτσκιστο-φασιστική" και θεωριόταν εγκλημα με ποινή θανάτου.

Το ΡΟΥΜ δεν ήταν το μόνο που δέχτηκε τις επιθέσεις. Όταν στις 15 Μάη, ο πρωθυπουργός Λάργκο Καμπαγιέρο αρνήθηκε να κηρύξει το ΡΟΥΜ παράνομο μετά από αίτημα των Σταλινικών, των αστών και μερικών δεξιών Σοσιαλιστών υπουργών, αντικαταστάθηκε αμέσως από τον δεξιό Σοσιαλιστή Χουάν Νεγκρίν. Η επίθεση επεκτάθηκε και στη δεύτερη μεγάλη εργατική Συνομοσπονδία, την UGT, της οποίας ο Καμπαγιέρο ήταν πρόεδρος από το 1918. Ο νέος πρόεδρος που διορίστηκε στην UGT, ο Γκονθάλες Πένια, έκανε αμέσως δήλωση πίστης στην κυβέρνηση. Ο Καμπαγιέρο συνελήφθη και υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει την πολιτική δράση.

Στις 23 Ιούνη 1937, με πρωτοβουλία των υπουργών του ΚΚ, αποφασίστηκε η "αναδιοργάνωση" των Λαϊκών Δικαστηρίων με στόχο την "πάταξη της κατασκοπίας". Το τι σήμαινε η "αναδιοργάνωση" φάνηκε από τα διατάγματα που ακολούθησαν την εφαρμογή της. Γράφουν οι Μπρουέ και Τεμίμ:

Ξαναγυρίσαμε στην εποχή πριν την επανάσταση. Οι συγκεντρώσεις των συνδικάτων έπρεπε να έχουν την άδεια του εισαγγελέα μετά από αίτηση που θα έπρεπε να υποβληθεί τρεις μέρες πριν. Επανεμφανίστηκε η λογοκρισία. Στις 18 Μάη η προσκείμενη στον Λάργκο Καμπαγιέρο εφημερίδα Adelante! (Μπροστά!), εμφανίστηκε με λευκό πρωτοσέλιδο κάτω από τον τίτλο "Ζήτω ο Λάργκο Καμπαγιέρο!" Στις 18 Ιούνη όλοι οι ραδιοφωνικοί σταθμοί καταλήφθηκαν από τον κυβερνητικό στρατό. Στις 7 Αυγούστου η εφημερίδα της CNT, Solidaridad Obrera, καταδικάστηκε σε πέντε μέρες κλείσιμο, επειδή άφηνε κενά τα σημεία που είχαν υποβληθεί σε λογοκρισία. Αμέσως βγήκε νέο διάταγμα που απαγόρευε "ν' αφήνονται κενές οι λογοκριμένες φράσεις". Στις 14 Αυγούστου μια εγκύκλιος απαγόρευσε κάθε κριτική στη Ρωσική κυβέρνηση" (82). Στις 15 Αυ-

Βαρκελώνη 1938.

Οι εθελοντές των Διεθνών Ταξιαρχιών αποχαιρετούν την Ισπανία

γούστου δόθηκαν "ειδικές αρμοδιότητες" στο SIM (Servicio de Investigacion Militar, υπηρεσία αντικατασκοπίας), μια δύναμη 6.000 χαφιέδων που σύντομα έγινε ο τρόμος στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τις φυλακές(83).

Τώρα ο Νεγκρίν και ο υπουργός Πολέμου, ο Πριέτο, ένοιωσαν αρκετά δυνατοί για να προχωρήσουν ακόμα και στην τυπική κατάργηση των πολιτοφυλακών με την αναγκαστική ενσωμάτωσή τους στον αστικό στρατό. Στις 5 Οκτώβρη του 1937, οι στρατιώτες απαγορεύθηκε να παίρνουν μέρος σε πολιτικές συγκεντρώσεις και επιβλήθηκε ο παλιός στρατιωτικός κώδικας.

Η γη και τα εργοστάσια που το 1936 είχαν παρθεί από τους αγρότες και τους εργάτες, άρχισαν να επιστρέφονται στους παλιούς κατόχους τους. Στην Καταλωνία τα επαναστατικά διατάγματα της κολλεκτιβοποίησης καταργήθηκαν επειδή "ήταν αντίθετα προς το Σύνταγμα". Το περιοδικό των καπιταλιστών, *The Economist*, έγραφε από το Λονδίνο: "Η παρέμβαση του κράτους στην βιομηχανία, σε αντίθεση με την κολλεκτιβοποίηση και τον εργατικό έλεγχο, επαναφέρει σε ισχύ την αρχή της ατομικής ιδιοκτησίας"(84).

Η κυβέρνηση του Νεγκρίν βαπτίστηκε από το Κομμουνιστικό Κόμμα "Κυβέρνηση της Νίκης". Η ιστορία απέδειξε πόσο τραγικά αταίριαστη ήταν αυτή η ταμπέλα. Η μόνη νίκη που πέτυχε ο Νεγκρίν ήταν νίκη ενάντια στους εργάτες και τους αγρότες. Οι επιδόσεις του στο στρατιωτικό μέτωπο ενάντια στον Φράνκο ήταν μια τέλεια καταστροφή. Το απόφθεγμα του Κλαούζεβετς ότι "ο πόλεμος είναι η συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα", ισχύει ακόμα περισσότερο για τους εμφύλιους πολέμους: είναι συνέχεια της πολιτικής της ταξικής πάλης. Η πολιτική πάντα καθορίζει τα μέσα και τους στόχους των δυο στρατοπέδων σ'έναν εμφύλιο πόλεμο. Γι'αυτό και ο Τρότσκι ήταν πεπεισμένος ότι η νίκη πάνω στο φασισμό εξαρτώνταν λιγότερο από τη στρατιωτική τεχνική και περισσότερο στην πολιτική που ακολουθούσαν οι αντιφασίστες. Στο ξεκίνημα του Ισπανικού Εμφύλιου, στις 30 Ιούλη 1936, ο Τρότσκι έγραφε:

Από καθαρά στρατιωτική άποψη η Ισπανική Επανάσταση είναι πολύ πιο αδύνατη από τον εχθρό της. Η δύναμή της έγκειται στη δυνατότητά της να ξεσηκώνει τις μεγάλες μάζες στη δράση. Μπορεί ακόμα και να τραβήξει τον στρατό από τον έλεγχο των αντιδραστικών αξιωματικών. Για να το πετύχει αυτό, χρειάζεται σοβαρά και θαρραλέα να προχωρήσει στα βήματα του προγράμματος της σοσιαλιστικής επανάστασης. Είναι απαραίτητο να διακηρύξει ότι από' δω και

μπρος η γη, τα εργοστάσια και τα μαγαζιά θα περάσουν από τα χέρια των καπιταλιστών στα χέρια του λαού. Είναι αναγκαίο να κινηθεί αμέσως για την εφαρμογή αυτού του προγράμματος στις περιοχές που οι εργάτες είναι στην εξουσία. Ο φασιστικός στρατός, δεν θα μπορέσει ν'αντισταθεί ούτε 24 ώρες μπροστά στη μαζική επιρροή που θα έχει ένα τέτοιο πρόγραμμα. Οι φαντάροι θα έδεναν τους αξιωματικούς τους χειροπόδαρα και θα τους παρέδιδαν στο κοντινότερο στρατόπεδο της εργατικής πολιτοφυλακής.

Αλλα μια τέτοια πολιτική δεν ήταν συμβατή με το Λαϊκό Μέτωπο.

...οι αστοί υπουργοί δεν μπορούν να δεχθούν ένα τέτοιο πρόγραμμα. Παρακάμπτοντας την κοινωνική επανάσταση, αναγκάζουν τους εργάτες και τους αγρότες να χύσουν δέκα φορές το αίμα τους στον εμφύλιο πόλεμο. Και σαν αποκορύφωμα, αυτοί οι κύριοι, προσδοκούν ότι μετά τη νίκη θα αφοπλίσουν αυτούς τους εργάτες και θα τους εξαναγκάσουν να σεβαστούν τους ιερούς νόμους της ατομικής ιδιοκτησίας. Αυτή είναι η πραγματική ουσία της πολιτικής του Λαϊκού Μετώπου. Όλα τα υπόλοιπα είναι σκέτες αερολογίες, υποκρισίες, ψέματα!(85).

Οι Σταλινικοί υποστήριζαν ότι ο ριζικός περιορισμός των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων ήταν αναγκαίος για να μην τρομάξουν οι φιλελεύθεροι αστοί και οι κυβερνήσεις της Αγγλίας και της Γαλλίας, από τις οποίες περίμενε βοήθεια. Ομως στην πραγματικότητα η ισπανική αστική τάξη είχε καταφύγει στις περιοχές που έλεγχε ο Φράνκο και η ελπίδα ότι θα έστελναν βοήθεια οι ιμπεριαλιστικές κυβερνήσεις της Αγγλίας και της Γαλλίας ήταν εντελώς ανεδαφική. Κάτω από το προσωπείο της ουδετερότητας, το Λονδίνο και το Παρίσι αρνήθηκαν ακόμα και να πουλήσουν όπλα στη νόμιμη κυβέρνηση της Ισπανίας, την ώρα που ο Φράνκο είχε πίσω του τη μαζική στρατιωτική βοήθεια της Γερμανίας και της Ιταλίας.

Πλησιάζοντας το τέλος του εμφύλιου πολέμου και καθώς η νίκη του Φράνκο ήταν κοντά, ο Τρότσκι έκανε μια αναδρομή και επανέλαβε το ίδιο επιχείρημα: ότι μόνο η σοσιαλιστική επανάσταση θα μπορούσε να υπερπηδήσει τα στρατιωτικά πλεονεκτήματα του Φράνκο:

Αν οι αγρότες είχαν κρατήσει τη γη και οι εργάτες τα εργοστάσια, ο Φράνκο ποτέ δεν θα μπορούσε να αρπάξει τη νίκη μέσα από τα χέρια τους... Η Ισπανική Επανάσταση ήταν σοσιαλιστική στην ουσία της: οι εργάτες προσπάθησαν πολλές φορές να ανατρέψουν την αστική τάξη, οι αγρότες ήθελαν να πάρουν τη γη.

Το Λαϊκό Μέτωπο με την ηγεσία των Σταλινικών, στραγγάλισε την σοσιαλιστική επανάσταση στο όνομα μιας ξεπερασμένης αστικής δημοκρατίας. Από'δω ξεκινά η απογοήτευση, η απελπισία, η αποθάρρυνση της μάζας των εργατών και των αγροτών, η πιτοπάθεια του Δημοκρατικού στρατού και, σαν αποτέλεσμα, η στρατιωτική κατάρρευση μπροστά στον Φράνκο(86).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αν και ο πόλεμος ενάντια στους φασίστες συνεχίστηκε μέχρι τον Απρίλη του 1939, τα γεγονότα του Μάη 1937 στη Βαρκελώνη ήταν το τέλος για την προοπτική της εργατικής εξουσίας, αλλά και το τέλος κάθε ελπίδας για τη στρατιωτική νίκη της Δημοκρατίας επί του Φράνκο. Το Κομμουνιστικό Κόμμα, τσακίζοντας την επανάσταση, άνοιξε το δρόμο για το θάνατο και της Δημοκρατίας από τους φασίστες.

Οσο η πάλη ενάντια στον Φράνκο ήταν κομμάτι της πάλης των εργατών και των αγροτών για τη δική τους εξουσία, για μια άλλη κοινωνία χωρίς εκμετάλλευση και καταπίεση, αυτό που καθόριζε το στρατιωτικό μέτωπο ήταν τα πολιτικά ζητήματα, η πολιτική προοπτική, όπως πολύ σωστά παρατηρούσε ο Τρότσκι.

Από τη στιγμή που ο πόλεμος μετατράπηκε σε μια σκέτη σύγκρουση ανάμεσα σε δυο αντιτιθέμενους στρατούς, και ο καυγός έγινε για το ποια μερίδα της άρχουσας τάξης θα είχε τον έλεγχο της Ισπανίας, οι καθοριστικοί παράγοντες περιορίστηκαν σε καθαρά τεχνικά ζητήματα - ποια πλευρά είναι καλύτερα οπλισμένη, ποια έχει περισσότερο στρατό, καλύτερους στρατιωτικούς, αεροπορική υποστήριξη κλπ. Από τη στιγμή που ο πόλεμος πήρε αυτό τον χαρακτήρα, η νίκη του Φράνκο ήταν εξασφαλισμένη. Ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι ήταν έτοιμοι να στείλουν στους ισπανούς φασίστες όσα όπλα ήθελαν, χρησιμοποιώντας μάλιστα την Ισπανία για εκπαίδευση του δικού τους στρατού σε συνθήκες πραγματικού πολέμου. Η Δημοκρατία δεν είχε τέτοια υποστήριξη. Οι Δυτικές δημοκρατίες, με εξαίρεση το Μεξικό που έστειλε κάποια βοήθεια, γύρισαν τις πλάτες τους στη Δημοκρατία. Προτίμησαν τη νίκη του φασισμού, παρά την απειλή της εργατικής επανάστασης. Η ΕΣΣΔ έστελνε τα όπλα με το σταγονόμετρο. Ακόμα, όμως κι αυτά τα όπλα τα έδινε μόνο στις

δυνάμεις που ελέγχονταν από τους πράκτορές της.

Η νίκη του Φράνκο δεν ήταν αναπόφευκτη. Ήταν αποτέλεσμα της δειλίας και της προδοσίας των κομμάτων του Λαϊκού Μετώπου. Η επιμονή αυτών των κομμάτων να μείνει ο αγώνας αυστηρά στα πλαίσια της παλιάς τάξης πραγμάτων, τα τοποθετούσε στο αντίπαλο στρατόπεδο από τους εργάτες και τους αγρότες, που με τη δράση τους προκαλούσαν αυτή την παλιά τάξη πραγμάτων. Τελικά οι ηγέτες του Λαϊκού Μετώπου κατέληξαν να βλέπουν την εργατική εξουσία σαν απειλή για τη Δημοκρατία, όσο απειλή ήταν και ο Φράνκο.

Αυτό δεν σημαίνει καθόλου ότι οι επαναστάτες θα έπρεπε να είναι αδιάφοροι για την έκβαση του πόλεμου ενάντια στον Φράνκο. Ενώ η Δημοκρατία είχε σαν στόχο να χαλιναγωγήσει τις εργατικές οργανώσεις, οι φασίστες ήθελαν να τις διαλύσουν, να τις καταστρέψουν. Με αυτή την έννοια, το πρώτο καθήκον ήταν σίγουρα να ηττηθεί ο Φράνκο. Αλλά για να εξασφαλιστεί η ήττα των φασιστών, ήταν απαραίτητο να ξεπεραστούν οι περιορισμοί που έμπαιναν από το Λαϊκό Μέτωπο.

Ένα εντυπωσιακό παράδειγμα του τι σήμαινε αυτό, φάνηκε στην περίπτωση του Μαρόκου. Η σπονδυλική στήλη του στρατού του Φράνκο ήταν τα στρατεύματα που βρίσκονταν στην ισπανική αποικία του Μαρόκου, απ'όπου ξεκίνησε και την ανταρσία του. Όμως, ο λαός του Μαρόκου είχε μια μεγάλη παράδοση αντίστασης ενάντια στην ισπανική κυριαρχία. Στα τέλη του 1937, ο εθνικιστής μαροκινός ηγέτης Αμπντ Ελ-Κριμ παρακάλεσε την Δημοκρατική κυβέρνηση να του επιτρέψει να γυρίσει στο Μαρόκο και να οργανώσει μια εξέγερση ενάντια στον Φράνκο. Μια τέτοια εξέγερση θα ήταν βόμβα στους φασίστες. Όμως, η κυβέρνηση αρνήθηκε φοβούμενη ότι αν νικούσε μια τέτοια εξέγερση η ισπανική άρχουσα τάξη θα έχανε την αποικία της, χώρια που θα προκαλούσε αλυσισιδωτές εξεγέρσεις και στις αποικίες της Γαλλίας και της Αγγλίας στην Αφρική. Για τη συμμαχία Σταλινικών και αστών φιλελεύθερων, τα πιστοποιητικά υπευθυνότητας που έδιναν στην Βρετανική και την Γαλλική αυτοκρατορία ήταν πολύ πιο σημαντικά από ένα πραγματικό και ισχυρό χτύπημα στον Φράνκο!

Τα αστικά κόμματα της Δημοκρατίας δεν είχαν καμιά επιρροή μέσα στην εργατική τάξη. Τα κόμματα που έβαζαν τα επιχειρήματα της ταξικής συνεργασίας μέσα στο στρατόπεδο της εργατικής τάξης ήταν το Κομμουνιστικό και το Σοσιαλιστικό Κόμμα. Η ανικανότητα της CNT και του POUM να προ-

σφέρουν μια σοβαρή εναλλακτική πρόταση απέναντι στην πολιτική του Λαϊκού Μετώπου, αφόπλισε τελικά την εργατική τάξη. Για να κερδίσει τη μάχη ο σοσιαλισμός, έλεγε ο Τρότσκι, χρειαζόταν ένα επαναστατικό κόμμα που να διατηρήσει την απόλυτη ανεξαρτησία του απέναντι στη στρατηγική του Λαϊκού Μετώπου, να λείπει την αλήθεια για την ταξική συνεργασία που ήθελαν να επιβάλουν οι ρεφορμιστές και να μπορεί να μεταφράζει τις αρχές του σε συγκεκριμένη στρατηγική και τακτική που θα οδηγούσαν την εργατική τάξη στην εξουσία.

Το Λαϊκό Μέτωπο έβαζε ένα ερώτημα που ζητούσε άμεση απάντηση: πώς θα νικήσουμε τον φασισμό; Με την συνεργασία όλων μαζί ανεξάρτητα από ταξικές διαφορές, απαντούσε το Κομμουνιστικό Κόμμα. Σε αυτά τα ψεύτικα και καταστροφικά διλήμματα των ρεφορμιστών, η αφηρημένη αντιπολίτευση δεν ήταν αρκετή, όπως έδειξαν τα τραγικά παραδείγματα της CNT και του POUM.

Η στρατηγική ενός επαναστατικού κόμματος θα έπρεπε να είχε σαν σημείο αναφοράς το ότι τα όργανα της εργατικής εξουσίας ήδη υπήρχαν. Ένα από τα πιο σημαντικά διδάγματα της Ισπανικής Επανάστασης είναι η δύναμη και η ικανότητα που έχει η εργατική τάξη να διαχειρίζεται την κοινωνία χωρίς τα παλιά της αφεντικά. Οι επιτροπές γειτονιάς, οι κολλεκτίβες στα εργοστάσια, στα μαγαζιά και στα αγροκτήματα, μαζί με τις εργατικές πολιτοφυλακές ήταν οι ζωντανές αποδείξεις του επαναστατικού ζήλου και της φαντασίας που αγκάλιαζε την Ισπανία εκείνα τα χρόνια. Οι μάζες, αν και ξεκίνησαν εξατομικοποιημένες και ανοργάνωτες αυτοσχεδιάζοντας, απέδειξαν ότι μπορεί να υπάρξει μια νέα μορφή κοινωνίας, που η διαχείρισή της θα γίνεται συλλογικά από αυτούς που παράγουν τον πλούτο της κοινωνίας. Μιας κοινωνίας βασισμένης όχι στο κέρδος, αλλά στις ανθρώπινες ανάγκες.

Ένας ξένος δημοσιογράφος είχε πει στον Ντουρούτι, ένα μήνα πριν ο δεύτερος σκοτωθεί στη μάχη της Μαδρίτης: "Αν νικήσετε θα βρεθείτε να κάθεστε πάνω σε ένα σωρό από ερείπια". Ο Ντουρούτι απάντησε:

Κατοικούσαμε πάντα σε τρώγλες και σε τρύπες. Ξέρουμε λοιπόν πώς θα βολευτούμε, για λίγο καιρό. Γιατί, δεν πρέπει να ξεχνάτε, μπορούμε και να κτίσουμε. Εμείς είμαστε που κτίσαμε παλάτια και πόλεις ολόκληρες, εδώ και στην Αμερική και παντού. Εμείς, οι εργάτες μπορούμε να κτίσουμε από την αρχή την κοινωνία που θα πάρει τη θέση της παλιάς. Δεν φοβόμαστε καθόλου τα ερείπια.

Είμαστε εμείς που θα κληρονομήσουμε τη γη. Γι' αυτό δεν υπάρχει η παραμικρή αμφιβολία. Η αστική τάξη ίσως τινάξει στον αέρα και καταστρέψει τον κόσμο που έφτιαξε η ίδια, πριν εγκαταλείψει το δικό της στάδιο στην ιστορία. Εμείς μεταφέρουμε ένα καινούργιο κόσμο, εδώ, στις καρδιές μας. Είναι ο κόσμος που μεγαλώνει και αναπτύσσεται αυτή τη στιγμή που μιλάμε.

Η φασιστική δικτατορία του Φράνκο έπεσε σαν βαρύδι πάνω στην εργατική τάξη της Ισπανίας για τριανταεπτά χρόνια. Κατέρρευσε το 1976 κάτω από την πίεση των γενικών απεργιών και των διαδηλώσεων των ισπανών εργατών. Η Ισπανική Επανάσταση, οι συγκλονιστικές κατακτήσεις της αλλά και η ήττα της από το φασισμό, διδάσκουν ότι ο νέος κόσμος που θέλουμε δεν θα έλθει αυτόματα. Θα έλθει μόνο σαν αποτέλεσμα της συνειδητής δράσης της πλειοψηφίας της εργατικής τάξης. Είναι καθήκον ενός σοσιαλιστικού επαναστατικού κόμματος να βρίσκεται μέσα σε όλους τους εργατικούς αγώνες, μεγάλους ή μικρούς, να οργανώνει και να κατευθύνει την αυτοπεποίθηση και τη δράση των εργατών, όχι μόνο για τη νίκη των καθημερινών άμεσων μαχών, αλλά για την προοπτική της σοσιαλιστικής κοινωνίας.

Η Ισπανική Επανάσταση είναι έμπνευση σε αυτή την πάλη, αλλά και μάθημα για το πώς μπορούμε να κερδίσουμε την επόμενη φορά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. R. Fraser, *Blood of Spain*, Λονδίνο 1979, σ. 514
2. Στο ίδιο, σ. 521
3. H. Thomas, *The Spanish Civil War*, Λονδίνο 1977, σ. 91 Στα ελληνικά, Χίου Τόμας, *Ιστορία του Ισπανικού Εμφύλιου Πολέμου*, εκδ. Τολίδη, Αθήνα 1971.
4. Στο ίδιο, σ. 49
5. Fraser, σ. 525
6. Thomas, σ. 186
7. G. Brennan, *The Spanish Labyrinth*, Καίμπριτζ 1971, σ. 253
8. Στο ίδιο, σ. 254
9. Στο ίδιο, σ. 258-9
10. P. Brué και E. Témime, *The Revolution and Civil War in Spain*, Λονδίνο 1972, σ. 49
11. Brennan, σ. 269
12. Στο ίδιο, σ. 270
13. Στο ίδιο, σ. 282
14. Στο ίδιο, σ. 284
15. Στο ίδιο, σ. 286-9
16. Στο ίδιο, σ. 292
17. Brué και Témime, σ. 75-6
18. Brennan, σ. 301
19. Brué και Témime, σ. 80-1
20. Felix Morrow, *Revolution and Counter-revolution in Spain*, Νέα Υόρκη 1974, σ. 45. Στα ελληνικά, Φέλιξ Μόροου, *Επανάσταση και αντεπανάσταση στην Ισπανία*, εκδ. Ατραπός, Αθήνα 1977 (εξαντλημένο)
21. Brué και Témime, σ. 81
22. Thomas, σ. 190
23. Morrow, σ. 48
24. Thomas, σ. 220
25. Morrow, σ. 49
26. Brué και Témime, σ. 121-2

27. F. Borkenau, *The Spanish Cockpit*, Λονδίνο 1932, σ. 71
28. Στο ίδιο, σ. 76
29. Στο ίδιο, σ. 115-16
30. Στο ίδιο, σ. 123-25
31. Brué και Témime, σ. 121-22
32. Leon Trotsky, *The Spanish Revolution*, σ. 209
33. R. Tosstorff, *Die POUM im spanischen Bürgerkrieg*, Φρανκφούρτη 1987, σ. 350
34. *El Comunista*, 5 Δεκέμβρη 1936
35. L. Trotsky, *La révolution espagnole*, σ. 318
36. Λέον Τρότσκι, *Η τραγωδία της Ισπανίας*, εκδ. Εργατικής Πάλης, Αθήνα 1963, επανέκδοση Νέοι Στόχοι 1975, σ. 67-8 (εξαντλημένο)
37. Στο ίδιο, σ. 68
38. Στο ίδιο, σ. 69
39. Στο ίδιο, σ. 68
40. L. Trotsky, *The Spanish Revolution*, σ. 322
41. Στο ίδιο, σ. 86
42. Borkenau, σ. 131
43. Thomas, σ. 653.
44. Στο ίδιο, σ. 646
45. Brué και Témime, σ. 232
46. Borkenau, σ. 192
47. Brué και Témime, σ. 229
48. Στο ίδιο, σ. 92
49. Thomas, σ. 180
50. Fraser, σ. 186
51. Brué και Témime, σ. 207-8
52. Trotsky, *The Spanish revolution*, σ. 316
53. Στο ίδιο, σ. 146
54. Αναφέρεται στο βιβλίο του W. Buschak, *Das Londoner Büro*, Αμστερνταμ 1985, σ. 207
55. Fraser, σ. 321
56. Brué και Témime, σ. 204
57. *La Batalla*, 17 Δεκέμβρη 1936, Buschak, σ. 240
58. Trotsky, *The Spanish revolution*, σ. 351

59. Στο ίδιο, σ. 134
60. Tosstorff, σ. 165
61. Trotsky, *The Spanish Revolution*, σ. 317-8, 345-6
62. V. Alba και S. Schwartz, *Spanish Marxism versus Soviet Communism, A History of the POUM*, Μπράνσγουικ 1988, σ. 153
63. P. Pages, *Andreu Nin*, σ. 232-3
64. Trotsky, *The Spanish Revolution*, σ. 318, 343
65. Alba και Schwartz, σ. 140
66. Morrow, σ. 124
67. Borkenau, σ. 174-5
68. Τζωρτζ Οργουελ, *Προσκύνημα στην Καταλωνία*, εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1974, σ. 118-19
69. Brué και Témime, σ. 275
70. Στο ίδιο, σ. 277
71. Στο ίδιο, σ. 278
72. Στο ίδιο, σ. 279
73. Fraser, σ. 378
74. Brué και Témime, σ. 287
75. Στο ίδιο, σ. 283-4
76. H. Oehler, αυτόπτης μάρτυρας των γεγονότων του Μάη, "*Barricades in Barcelona*", Νέα Υόρκη 1937, επανέκδοση 1982, σ. 11
77. Στο ίδιο, σ. 12-13
78. Alba και Schwartz, σ. 189-90
79. Oehler, σ. 10
80. Tosstorff, σ. 240-1
81. Φελιξ Μόρροου, *Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ισπανία*, Αθήνα 1977, σ. 154, 156
82. Brué και Témime, σ. 312
83. Στο ίδιο, σ. 312-13
84. Στο ίδιο, σ. 313-14
85. Trotsky, *The Spanish Revolution*, σ. 235
86. Στο ίδιο, σ. 347.